

Psykisk vold

Retspraksis fem år efter kriminaliseringen

Lev
uden
vold

Udarbejdet af:

Katrine Amalie Keller
Amalie Guldborg Olesen
Karoline Haugland

Udgivet af:

Lev Uden Vold
Emdrupvej 28A, 3.
2100 København Ø

ISBN: 978-87-85249-01-2

Copyright © 2024 Lev Uden Vold

Gengivelse af uddrag, herunder figurer, illustrationer og tabeller, er kun tilladt mod tydelig kildehenvisning.

Forord

I år, 2024, er det fem år siden, at straffelovens § 243 trådte i kraft og psykisk vold blev kriminaliseret. Siden da er der sket en gradvis stigning i antallet af anmeldelser om psykisk vold. I 2023 var der 523 anmeldelser. Samtidig er der meget, der tyder på, at der fortsat er udfordringer, både i forhold til anmeldelsestilbøjelighed og i forhold til at føre sagerne helt til domfældelse, idet et relativt stort antal sager henlægges undervejs i processen fra anmeldelse til domsafsigelse.

Straffelovens § 243 er, ligesom fænomenet psykisk vold, kompleks. Bestemmelsen består af flere gerningsmomenter, som skal opfyldes, før der kan dømmes for psykisk vold. Der skal være tale om et mønster af handlinger, som er udført over en længere tidsperiode. Psykisk vold kan komme til udtryk på flere forskellige, og ofte subtile, måder, hvor udøveren søger at opnå kontrol. Det kan blandt andet være gennem trusler, nedværdigelse, overvågning, isolation, og manipulation. Det stiller store krav til efterforskning og bevisførelse at afdekke psykisk vold, ligesom fænomenviden er afgørende for, at sagerne håndteres efter hensigten i retssystemet.

Lev Uden Vold ønsker at bidrage til en kvalificering af håndteringen af sager om psykisk vold i retssystemet. Det er formålet med denne rapport.

Rapporten bygger på data om anmeldelser, sigtelser, tiltaler, frifindelser og fældende domme i sager om psykisk vold. Derudover bygger rapporten på en gennemgang af 72 domsafsigelser fra 1. kvartal 2023 til 1. kvartal 2024, som vi har fået aktindsigt i. Domsafsigelserne fordeler sig på 42 fældende domme og 30 frifindelser. Herudover har vi foretaget ekspertinterviews med 5 fagpersoner. Vi takker interviewpersonerne for at bidrage med viden om udfordringer og forbedringsmuligheder i retspraksis i sager om psykisk vold.

Undersøgelsen er tilrettelagt og gennemført af seniorkonsulent Katrine Amalie Keller, juniorkonsulent Karoline Haugland og juniorkonsulent Amalie Guldborg Olesen. Chef for viden og formidling, Louise Glerup Aner, er overordnet ansvarlig for undersøgelsen.

God læselyst.

Elsebeth Kirk Muff, direktør i Lev Uden Vold

Indholdsfortegnelse

Resumé	7
1. Indledning	13
1.1. Formål.....	13
1.2. Datagrundlag	14
1.3. Læsevejledning.....	15
2. Psykisk vold i straffeloven.....	17
2.1. Gerningsindhold	17
2.2. Præcisering af §243	19
3. Fra anmeldelse til dom	21
3.1. Straffesagskæde	21
3.2. Anmeldelser, henlæggelser og sigtelser	22
3.3. Sigtelser, påtaleopgivelser, tiltaler og afgørelser	22
3.4. Opsamling	23
4. Tendenser i sager med psykisk vold.....	26
4.1. Karakteristika ved de tiltalte og forurettede	26
4.2. Øvrige kriminalitetsforhold i sager om psykisk vold.....	28
4.3. Typer af beviser	30
4.4. Rettens begrundelse	30
4.5. Opsamling	31
5. Psykisk voldelig adfærd i sagerne	34
5.1. Intimidering i form af trusler, nedværdigelser og overvågning.....	34
5.2. Isolation.....	35
5.3. Regler og forhindring i selvstændig livsførelse	36
5.4. Fysisk og seksualiseret vold.....	37
5.5. Manipulation	38
5.6. Opsamling	39
6. Udfordringer	41
6.1. Manglende voldsfaglig viden.....	41
6.2. En kompleks bestemmelse	41
6.3. Beviser og troværdighed.....	46

6.4. Psykisk vold rummer særlige dilemmaer, når det gælder børn.....	48
6.5. Opsamling	50
Litteraturliste	53

Resumé

Resumé

Den 1. april 2019 trådte straffelovens § 243 i kraft, hvilket medførte en selvstændig kriminalisering af psykisk vold. Formålet med bestemmelsen var blandt andet at ligestille psykisk vold med fysisk vold. I Justitsministeriets seneste offerundersøgelse fra 2023 anslås det, at der årligt er mellem 101.000 og 126.000 personer, der er udsat for psykisk vold. Samtidig var der i 2023 60 fældende domme om psykisk vold, og både anmeldelses- og domfældelsesprocenten af sager med psykisk vold er lavt relativt til andre voldsformer.

Formålet med denne rapport er at kortlægge tendenser og udfordringer i håndteringen af psykisk vold ved § 243 for at kunne bidrage til en kvalificering af håndteringen af sager om psykisk vold.

Rapporten bygger på en omfangsbeskrivelse af anmeldelser, sigtelser, tiltaler, frifindelser og fældende domme i sager om psykisk vold. Derudover bygger rapporten på en gennemgang af 72 domsafsigelser fra 1. kvartal 2023 til 1. kvartal 2024, som vi har fået aktindsigt i. Domsafsigelserne fordeler sig på 42 fældende domme og 30 frifindelser. Herudover har vi foretaget ekspertinterviews med 5 fagpersoner, som bidrager med forskellige indblik i de udfordringer og forbedringsmuligheder, der kan være, vedrørende retspraksis i sager om psykisk vold.

Omfangsbeskrivelse af sager om psykisk vold

Siden bestemmelsen om psykisk vold trådte i kraft er der tilsyneladende sket en gradvis stigning i antallet af anmeldelser om psykisk vold fra 375 i 2020 til 523 i 2023, hvilket svarer til en stigning på 39 %. Det tyder på, at flere voldsudsatte er blevet opmærksomme på, at psykisk vold er strafbart og dermed på muligheden for at anmelde. Set i relation til Justitsministeriets estimat for antal personer, der årligt er udsat for psykisk vold, tyder tallene dog samtidig på, at der fortsat er et stort mørketal. Samtidig er der lang vej fra en sag anmeldes til eventuel domsafsigelse, og mange sager afsluttes uden at komme for retten. I perioden fra 2020 til 2023 var der i alt 1828 anmeldelser, 950 sigtelser samt 283 tiltaler for psykisk vold. I samme periode var der 112 sager, der endte med en fældende dom og 112 sager, der endte med en frifindelse. Samlet set peger tallene på, at der i straffesagskæden sker en markant frasortering af sager om psykisk vold, som understreger, at der er udfordringer i forskellige faser af straffesagskæden.

Tendenser i sager om psykisk vold

På baggrund af gennemgangen af 72 domsudskrifter og gennemgang af relevant forskning på området, har vi undersøgt, hvad der karakteriserer den adfærd, der udgør psykisk vold, i de sager der fører til dom. Derudover har vi undersøgt tendenser i 1) hvad der karakteriserer sagens parter, 2) hvilke øvrige kriminalitetsforhold som indgår i sagerne, 3) hvad der kendetegner bevismaterialet, samt 4) hvad retten lægger vægt på i sin begrundelse, når det gælder henholdsvis domfældelser og frifindelser.

Hvad karakteriserer sagernes parter?

Sagerne er tydeligt kønsopdelt i forhold til, hvem der er tiltalt, og hvem der er forurettet. Typisk er det en mand, der er tiltalt for at have udøvet psykisk vold mod en kvindelig partner, enten nuværende eller tidligere. Det gælder både domfældelser og frifindelser en mand udgør en af de tiltalte i 94% af sagerne. Kvinder udgør en af de tiltalte i 14% af sagerne. Den forurettede er i 76% af sagerne en kvinde, i 46% af sagerne er der børn blandt de foru-

rettede. I 1 af sagerne, hvor tiltalte er frifundet, er den forurettede en mand. I 31% af sagerne er der flere forurettede. Disse sager omhandler kvindelige forurettede og børn. I 15% af sagerne er forurettede udelukkende børn. Udover de sager, hvor børn indgår som forurettede, er det i en femtedel af sagerne eksplicit beskrevet i sagens oplysninger, at børn har overværet vold mod deres mor eller søskende, men uden at de indgår som en forurettet part.

I flere af sagerne, både domfældelser og frifindelser, finder vi at tiltalte tidligere er dømt for anden kriminalitet. Det drejer sig både om domme for grov vold, vold og trusler, og om domme for blandt andet tyveri, overtrædelse af færdselsloven og lov om euforiserende stoffer.

Hvilke øvrige kriminalitetsforhold indgår i sagerne?

I domsafsigelserne er der flere eksempler på, at psykisk vold indgår i et samspil med fysisk og seksualiseret vold. Fysisk vold indgår i langt størstedelen af sagerne. Eksempelvis er der i omkring halvdelen af sager med fældende dom også afsagt dom for grov fysisk vold. Når den fysiske vold bringes ind som et element af den psykiske vold, er det især den latente trussel om gentagen fysisk vold, som retten vurderer til at være en kontrolstrategi under psykisk vold.

I knap en femtedel af sager med fældende dom for psykisk vold, er der også dømt for voldtægt. Vi vurderer, at der derudover er yderligere 15 sager, hvor der indgår seksuel vold og tvang, som dog ikke indgår i sagens øvrige forhold. I størstedelen af disse sager bliver det beskrevet, at tiltalte har kontrolleret eller dikteret de seksuelle aktiviteter. I nogle sager bliver det fremlagt, at forurettede ikke tør at sige nej til sex af frygt for konsekvenser.

Samlet set viser analysen, at sager om psykisk vold er komplekse og sammenflettede med andre strafferetlige overtrædelser, der tilsammen udgør et større mønster af voldelig adfærd. Retssystemet har i mange tilfælde været i stand til at identificere forskellige måder, hvorpå psykisk vold er blevet udført og til en vis grad samspillet med øvrige voldsformer. Vi ser også, at der er tiltalt og dømt for flere øvrige kriminalitetsforhold i de sager, hvor der er dømt for psykisk vold end i frifindelserne. Samtidig er der tilsyneladende områder, hvor retssystemet er udfordret. Herunder i forhold til at identificere seksualiseret vold og tvang som et aspekt af psykisk vold.

Hvad kendetegner bevismaterialet?

Vidneforklaringer udgør en stor del af bevismaterialet på tværs af domfældelser og frifindelser. I størstedelen af sagerne inddrages op til flere tredjepartsvidner. Der er ikke en eneste fældende dom, hvor der ikke indgår tredjepartsvidner, mens det gælder for enkelte af sagerne med frifindelse. Digitale beviser udgør en del af bevisførelsen i knap halvdelen af sagerne. Det kan for eksempel være sms- korrespondancer eller lydoptagelser. Andre typer af beviser, der optræder i sagerne, er blandt andet dagbogsnotater, oplysninger fra psykolog eller læge og tidligere underretninger.

I en fjerdedel af sagerne indgår beviser i forbindelse med andre forhold, der tiltales for, i sagen som en del af den samlede bevisførelse for psykisk vold. Det kan eksempelvis være lægejournaler, fotos af fysiske skader eller lignende, som bruges til at føre bevis for, hvilken karakter relationen mellem parterne har haft. Denne type af bevis optræder både i domfældelser og frifindelser, hvor det i knap en tredjedel af domfældelserne har indgået som en del

af rettens begrundelse for, hvorfor de også finder psykisk vold bevist, hvilket ikke er tilfældet i frifindelserne.

I sager, hvor der dømmes for psykisk vold, vejer vidneforklaringerne tungt i rettens begrundelse. I hovedparten af domfældelserne lægger retten i sin begrundelse vægt på forurettedes troværdighed og på at forurettedes forklaring understøttes af øvrige vidner. Desuden lægger retten i knap halvdelen af tilfældene vægt på, at forurettedes forklaring kan understøttes af digitale beviser.

Hvad angives som årsager til frifindelse?

Den hyppigste årsag til frifindelse er, at grovhedskravet ikke findes tilstrækkeligt bevist eller opfyldt, hvilket var tilfældet i godt en tredjedel af frifindelserne. Der er ligeledes sager, hvor retten vurderer, at adfærden ikke har været 'egnet til at styre' forurettede, og derved frifinder tiltalte, hvilket var tilfældet i en femtedel af frifindelserne. Derudover har retten i en fjerdedel af frifindelserne vurderet, at vidnebeviset ikke har været stærkt nok til, at der kunne fældes dom. I flere frifindelser har retten vurderet, at forurettedes forklaring var usammenhængende eller usandsynlig.

I nogle tilfælde frifindes tiltalte på baggrund af, at retten vurderer, at der ikke er tale om psykisk vold, idet relationen mellem parterne beskrives som et "meget turbulent forhold" med "gensidig voldsudøvelse". Slutteligt er der sager, hvor retten vurderer, at der ikke har været den fornødne tilknytning til husstanden.

Hvilken adfærd finder retten bevist?

De gennemgåede sager er blevet kodet med henblik på at kategorisere den psykisk voldelige adfærd, der ses i de fældende domme. Adfærden er kategoriseret ud fra voldsfaglig forskning og rigsadvokatens meddelelse om psykisk vold. Kategorierne er: trusler, nedværdigelse, overvågning, isolation, regler og forhindring i selvstændig livsførelse, fysisk og seksualiseret vold samt manipulation. Da enkeltstående handlinger ikke er omfattet af bestemmelsen, skal kategorierne læses ud fra, at de forskellige adfærds kategorier oftest optræder i samspil med hinanden.

Trusler indgår i mere end halvdelen af domfældelserne og indebærer blandt andet trusler om vold og selvskade. Desuden er der flere eksempler på, at tiltalte har truet med at begå selvmord, hvis forurettede forsøgte at forlade relationen. Trusler indgår ofte som led i latent vold, hvilket kan være egnet til at skabe frygt, som medfører, at den forurettede indordner sig for at undgå øvrig eskalation. Nedværdigelser indgår i langt størstedelen af domfældelserne og dækker både over verbale nedværdigelser og nedværdigende handlinger. I domfældelserne er der eksempler på, at tiltalte kommer med gentagne nedværdigende bemærkninger om forurettedes udseende, intelligens eller psyke. Derudover er der flere eksempler på, at tiltalte som pression og afstraffelse udsætter den forurettede for nedværdigende handlinger, som at tvinge forurettede til at kysse tiltaltes fødder.

Overvågning og isolation indgår også i flere sager, og i to tredjedele af sagerne er der eksempler på både fysisk og elektronisk overvågning af den forurettede. Derudover er der flere eksempler på, at tiltalte har forsøgt at opretholde dominans og kontrol ved at opstille regler, der forhindrer den forurettedes frie livsførelse. Her er også eksempler på, at tiltalte har forsøgt at fastholde kontrol igennem mikroregulering af den forurettedes påklædning og udseende. En-

delig er der eksempler på, at tiltalte har kontrolleret forurettedes økonomi, enten ved at opstille regler for forurettedes brug af egne penge, eller ved konkret at have frataget forurettedes adgang til NemID, bankkonto, dankort eller lignende.

Manipulation, herunder gaslighting, indgår også i en del af domfældelserne. I nogle domfældelser beskrives det hvordan forurettede manipuleres til at tro, at voldsudøvelsen er deres egen skyld og ansvar.

Udfordringer i håndteringen af sager om psykisk vold

På trods af at kriminaliseringen er et vigtigt skridt i bekæmpelsen af psykisk vold, står retssystemet overfor en række udfordringer i sager ved § 243. På baggrund af gennemgangen af domsudskrifter, litteraturgennemgang af relevant forskning på området, samt fire ekspertinterviews, har vi identificeret fire overordnede udfordringer; (1) manglende voldsfaglig viden blandt retsaktører, (2) en kompleks bestemmelse, (3) beviser og troværdighed, (4) samt særlige dilemmaer, når sager om psykisk vold involverer børn.

Manglende voldsfaglig viden

I udøvelsen af psykisk vold benyttes ofte forskellige strategier til systematisk at begrænse den udsattes rettigheder og frihed, samt til at skabe afhængighed og indordning. Psykisk vold kan komme til udtryk på flere forskellige, og ofte subtile, måder, hvor udøveren søger at opnå kontrol igennem trusler, nedværdigelse, overvågning, isolation, opstilling af regler og forhindring i selvstændig livsførelse, fysisk og seksualiseret vold samt manipulation. De forskellige måder, hvorpå volden kan komme til udtryk på, kan være særligt udfordrende at identificere, da de enkeltstående handlinger isoleret set ikke nødvendigvis fremstår voldelige og kontrollerende. Psykisk vold er dermed i sig selv et komplekst fænomen, som ligeledes kan være udfordrende at få strafferetligt greb om. Fra strafferetskædens start er det nødvendigt, at politiet er i stand til at identificere de dynamikker og den adfærd, der udgør den psykiske vold, samt at kunne forstå både forurettedes reaktioner og den tiltaltes adfærd. Dertil er fænomenviden en forudsætning for at indsamle de nødvendige beviser, der til sammen sandsynliggør, at der er fundet et mønster af handlinger sted, der samlet set udgør regime af vold. Desuden er det nødvendigt, at både anklagemyndigheden og domstolene forstår de traumereaktioner, der kan følge af volden, og som kan påvirke forurettedes vidneforklaring, og dermed hvorvidt denne vurderes troværdig. Ligesom fænomenviden også er nødvendig for, at domstolene kan forstå og identificere samspillet mellem de enkeltstående handlinger, og at disse tilsammen og over tid udgør et mønster af kontrol og psykisk vold.

En kompleks bestemmelse

§ 243 er en kompleks paragraf, der består af flere gerningsmomenter, som skal opfyldes, før der kan dømmes for psykisk vold. Blandt andet skal den psykiske vold være foregået 'over en periode'. Til sammenligning, kan den strafbare handling under fysisk vold, for eksempel et spark, være foregået en enkelt gang. Psykisk vold er altså ikke en enkeltstående hændelse, men derimod gentagne handlinger, der er begået over en længere tidsperiode, og som tilsammen udgør et regime af vold. Herudover skal adfærden være 'egnet til utilbørligt at styre den anden person'. Det betyder, at de gentagende handlinger skal være egnet til at påvirke forurettede til at gøre noget, som ikke er udtryk for forurettedes fri vilje. Bestemmelsens udformning og fænomenets karakter betyder, at både efterforskning og bevisførelse i relation til psykisk vold er krævende og ressourcetung. Eksempelvis kan det kræve afhøringer af mange forskellige vidner, at være i stand til at påvise psykisk vold. Samtidig kan der

være en usikkerhed omkring, hvor meget der skal til, før adfærden er omfattet af paragrafen. Det kan medføre, at der i højere grad føres sager, hvor den psykisk voldelige adfærd har været meget grov, og hvor der også har været anvendt andre voldsformer.

Beviser og troværdighed

I sager om psykisk vold står vidnebeviset ofte centralt, og troværdighedsvurderingen af tiltalte og forurettede er ofte afgørende. I over halvdelen af de domfældende sager lagde retten eksplicit vægt på forurettedes troværdige forklaring. Derudover lagde retten i hovedparten af sagerne vægt på, at forurettedes forklaring blev understøttet af øvrige vidneforklaringer

Det fremgår af forskning, at der kan være udfordringer i forbindelse med den forurettedes vidneforklaring, idet gentagende handlinger, som den psykiske vold består af, lagres anderledes i hukommelsen end enkeltstående handlinger. Yderligere kan traumer påvirke hukommelsen. Samtidig fremhæves det indenfor vidnepsykologien, at en sammenhængende, detaljeret og konsistent forklaring ofte bidrager til at styrke troværdighed, hvilket også kom til udtryk i de analyserede domfældelser. I en fjerdedel af de domfældende sager lagde retten vægt på, at den forurettede havde afgivet en sammenhængende, detaljeret og konsistent forklaring, hvilket bidrog til at styrke troværdigheden af forurettedes vidneforklaring. En manglende hukommelse af specifikke detaljer eller mangelfuld opretholdelse af rækkefølge i begivenheder, vil derimod ofte tale imod forurettedes troværdighed. Den følelsesmæssige fremtoning hos den forurettede kan ligeledes bidrage til at styrke forurettedes troværdighed, mens en undgåelsesadfærd eller følelsesfladhed hos forurettede, kan tale imod forurettedes troværdighed, til trods for at det er helt naturlige traumereaktioner. Dette kom også til udtryk i nogle af de gennemgåede sager.

Troværdighedsvurderingen spiller en rolle hele vejen igennem sagsgangen, fra politiets efterforskning til anklagemyndigheden vurderer, om der skal rejses tiltale i en sag og slutteligt hos domstolene, der vurderer, om der skal ske domfældelse. Dette understreger vigtigheden af, at retsaktører, der behandler sager med psykisk vold, har en vis grad af forståelse for psykisk volds forskellige udtryksformer og dynamikker samt de tilpasningsstrategier og traumereaktioner disse kan medføre hos den udsatte.

Psykisk vold rummer særlige dilemmaer, når det gælder børn

Endnu en udfordring, der er relateret til lovtekstens kompleksitet og til manglen på fænomenviden, omhandler sager, der involverer børn. De forskellige gerningsmomenter kan være sværere at identificere, når det handler om børn, idet der normalt vil være styrende elementer i forældres opdragelse af børn. Det komplicerer vurderingen af, hvad der udgør psykisk vold mod børn, og stiller krav til, at aktørerne i retssystemet kan identificere de subtile dynamikker, der karakteriserer psykisk vold og adskiller denne fra opdragelse. Derudover står det beskrevet i forarbejderne til loven, at børns overværelse af vold mod forældre eller søskende i sig selv udgør psykisk vold mod barnet. Her har vi identificeret, at der i 19% af sagerne er oplyst, at børn været vidne til volden, men ikke udgør en af de forurettede.

Samlet set viser denne undersøgelse, at omend kriminaliseringen er et vigtigt skridt i bekæmpelsen af psykisk vold, er der forsat udfordringer med at håndtere sager med psykisk vold ved § 243.

Kapitel 1

Indledning

1. Indledning

Den 1. april 2019 trådte straffelovens § 243 om psykisk vold i kraft, hvilket medførte en selvstændig kriminalisering af psykisk vold. Formålet med bestemmelsen var blandt andet at sende et signal om, at det danske samfund ligestiller psykisk vold med fysisk vold (LFF 2019-01-09 nr. 139, 2019). Selvom denne lovændring var et vigtigt skridt, kan vi her fem år senere se, at denne ligestilling endnu ikke er fuldt realiseret i praksis.

Psykisk vold er den mest udbredte form for vold inden for partnerrelationer i Danmark (Ottosen & Østergaard, 2022), og ifølge offerundersøgelsen anslås det, at mellem 101.000 og 126.000 personer årligt er udsat (Justitsministeriets Forskningskontor, 2023). Dette relativt høje antal personer, der angiver at de har været udsat for psykisk vold, står i kontrast til både anmeldelses- og domfældelsesprocenten af sager med psykisk vold ved § 243, som er relativt lavt i forhold til andre voldsformer.

Psykisk vold er en kompleks og subtil voldsform, som ofte efterlader de udsatte med langvarige mentale, fysiske og psykosomatiske skadevirkninger (Johnson, 2008; Stark, 2007; Oldrup et al., 2018). Den beskrives som den "røde tråd", der forbinder forskellige former for partnervold og i sin yderste konsekvens fører til partnerdrab (Rasmussen et al., 2016). Til forskel fra fysisk vold, der ofte efterlader synlige tegn, kan psykisk vold være vanskeligt at identificere og dokumentere. Da psykisk vold typisk finder sted i private omgivelser, er der ofte mangel på vidner og andre bevistyper. Det stiller store krav til retsaktørernes evne til at fortolke vidneudsagn og genkende mønstre og strategier, som gerningspersoner anvender, samt de krise- og traumereaktioner, som volden kan medføre hos de forurettede. Man kan derved argumentere for, at fænomenviden om psykisk vold er nødvendig for en effektiv retsbehandling (Søberg, 2023).

For at sikre at straffelovens § 243 om psykisk vold lever op til hensigten, er det afgørende, at håndteringen af disse sager fortsat udvikles og kvalificeres. Med denne rapport er det vores ønske at skabe et fundament for det videre udviklings- og kvalificeringsarbejde med bestemmelsen. Det gør vi ved at identificere centrale udfordringer og tendenser i håndteringen af sager om psykisk vold i Danmark.

1.1. Formål

Formålet med denne rapport er at skabe et vidensfundament, der kan bidrage til en kvalificering af håndteringen af sager om psykisk vold. Rapporten kortlægger gennemgående tendenser og udfordringer i håndteringen af psykisk vold ved § 243.

Undersøgelsen har fokus på følgende fem aspekter:

- Gennemgang af lovtæksten til § 243
- Omfangsbeskrivelse af anmeldelser, sigtelser, tiltaler, frifindelser og fældende domme
- Karakteristik over sagens parter, øvrige forhold, bevistyper og rettens begrundelser for henholdsvis fældende domme og frifindelser
- Karakteristik over hvilken adfærd, der udgør psykisk vold i sager, som fører til dom
- Udvalgte udfordringer relateret til § 243.

1.2. Datagrundlag

Undersøgelsen bygger på en kombination af forskellige typer af data. Vi har gennem aktindsigt hos Rigsadvokaten modtaget data fra POLSAS, som er politiets journaliserings- og sagsstyringssystem. På baggrund af disse data har vi foretaget en kortlægning af udviklingen i sager om psykisk vold, herunder hvor mange anmeldelser, sigtelser, tiltaler, frifindelser og fældende domme, der har været i Danmark i perioden 2020-2023. Data fra POLSAS er dynamiske, hvilket betyder, at dataudtrækket viser sagsregistreringer fra den dato, hvor data er trukket fra sagsbehandlingssystemet.

Derudover har vi gennem aktindsigt hos byretterne, Østre- og Vestre Landsret samt Højesteret, fået adgang til i alt 72 domsudskrifter i sager om psykisk vold. Vi har samlet modtaget domsudskrifter for 42 fældende domme og 30 frifindelser, der er afsagt i perioden fra 1. januar 2023 til 31. marts 2024. 10 af domsudskrifterne består af ankesager, hvoraf 9 af domsudskrifterne indbefatter afgørelser fra både by- og landsret og 1 af domsudskrifterne indbefatter afgørelser fra både by, lands- og højesteret. Der er 6 afgørelser fra landsretten, som vi desværre ikke har fået adgang til, idet det ikke var muligt for landsretterne at finde frem til sagerne i deres journaliseringssystem, ud fra de oplysninger vi havde tilgængeligt om sagerne.

Herudover har vi foretaget ekspertinterviews med 5 fagpersoner, som bidrager med forskellige indblik i de udfordringer, der kan være, vedrørende retspraksis i sager om psykisk vold, samt eventuelle muligheder for forbedringer:

- Pernille Spitz, chef for beskyttelse mod overgreb i Red Barnet. Interviewet fokuserer på psykisk vold mod børn, samt de udfordringer der er i forbindelse med et manglende fokus på børn i bestemmelsen om psykisk vold.
- Mette Lyster Knudsen, Landsdommer i Østre Landsret og ekstern lektor i bevisret ved Københavns Universitet. Interviewet belyser viden om bevisførelse og bevisvurdering i retten.
- Trine Baumbach, professor og ph.d. i strafferet på Københavns Universitet. Interviewet omhandler viden om juridiske udfordringer med bestemmelsen.
- Sofia Kjær og Jolina Vinholt, som er specialkonsulenter i Københavns Politis Specialiserede Team. Interviewet bidrager med viden om den generelle praksis på efterforskningsområdet.

Samlet bidrager de forskellige typer af data til at belyse forskellige udfordringer i forbindelse med retspraksis i sager om psykisk vold. Analysen af data underbygges og perspektiveres løbende med forskning på området.

1.3. Læsevejledning

Kapitel 2 omhandler den juridiske definition af psykisk vold i henhold til straffelovens § 243. Her beskrives de kriterier, der skal være opfyldt, for at en given adfærd kan betegnes som strafbar under denne paragraf.

Kapitel 3 giver et overblik over sager vedrørende psykisk vold, fra de indrapporteres, til der falder dom. Kapitlet skitserer hvor mange sager, der er blevet behandlet i det danske retssystem i den pågældende periode.

Kapitel 4 omhandler karakteristika og tendenser i de sager, der er afgjort under § 243. Der sættes fokus på sagens parter, øvrige omstændigheder, de anvendte bevistyper samt rettens begrundelser for domsfældelse og frifindelse.

Kapitel 5 belyser hvilken adfærd, der oftest indgår i de sager, der fører til dom under § 243. Med udgangspunkt i voldsfaglig viden fokuserer vi i kapitlet på de strategier for udøvelse af psykisk vold, der typisk optræder i domfældelserne, og som dermed udgør adfærd, som retssystemet identificerer som psykisk vold.

Kapitel 6 opsummerer de udfordringer, der er forbundet med arbejdet omkring § 243. I kapitlet fremhæves vanskeligheder såsom manglende voldsfaglig viden og forståelse, lovens kompleksitet, bevisførelsen og manglende opmærksomhed på børns rolle i disse sager.

Kapitel 2

Psykisk vold i straffeloven

2. Psykisk vold i straffeloven

Dette kapitel gennemgår, hvordan psykisk vold defineres i straffelovens § 243. Fokus er på de kriterier, der skal være opfyldt for, at en adfærd kan anses som strafbar under bestemmelsen. Straffelovens § 243 kriminaliserer psykisk vold, hvor en person gentagne gange udsætter en anden, som tilhører eller har haft tilknytning til samme husstand, for groft nedværdigende, forulempende eller krænkende adfærd, som er egnet til at styre den anden person utilbørligt. Kapitlet uddyber gerningsindholdet i bestemmelsen og beskriver de specifikke betingelser, herunder tilknytning til husstanden, gentagne handlinger over tid, samt karakteren og intensiteten af den krænkende adfærd.

Straffelovens § 243

Den, som tilhører eller er nært knyttet til en andens husstand eller tidligere har haft en sådan tilknytning til husstanden, og som gentagne gange over en periode udsætter den anden for groft nedværdigende, forulempende eller krænkende adfærd, der er egnet til utilbørligt at styre den anden, herunder ved udøvelse af negativ social kontrol, straffes for psykisk vold med bøde eller fængsel indtil 3 år.

2.1. Gerningsindhold

Gerningsindholdet refererer til de specifikke handlinger eller undladelser, der konstituerer en strafbar handling. For at en adfærd kan betragtes som kriminel, skal den opfylde de betingelser, der er fastsat i loven. Straffelovens § 243 om psykisk vold indeholder fire gerningsmomenter, som alle skal være opfyldt, for at bestemmelsen kan anvendes:

- 1) Tilknytning til husstand
- 2) Gentagne handlinger over en periode
- 3) Groft nedværdigende, forulempende eller krænkende adfærd
- 4) Adfærd egnet til utilbørligt at styre den anden person.

Tilknytning til husstand

Bestemmelsen kan anvendes, når den potentielle gerningsperson *tilhører eller er nært knyttet til en andens husstand eller tidligere har haft en sådan tilknytningen til husstanden*. Det vil sige personer, som deler husstand med forurettede, for eksempel en ægtefælle, forældre, plejeforældre eller søskende. Det kan ligeledes være personer, der har en nær tilknytning til forurettedes husstand, uden at bo der. Eksempelvis forurettedes kæreste, der bor et andet sted. Herudover anvendes bestemmelsen også på gerningspersoner, der tidligere har tilhørt eller haft en tilknytning til forurettedes husstand. Det kan for eksempel være en ekskæreste, der er flyttet fra husstanden. Personale, der arbejder på et opholdssted eller botilbud, hvor forurettede bor, kan efter omstændighederne være omfattet af bestemmelsen.

Gentagende gange over en periode

Det er en betingelse, at adfærden skal være udøvet *gentagende gange over en periode*. Det betyder, at enkeltstående krænkelser ikke omfattes af bestemmelsen. Det er ikke nødvendigt, at de gentagne handlinger er af samme type. Med andre ord skal adfærden optræde i et mønster, dvs. som en række forskellige handlinger, der samlet set skaber et regime af vold. Herudover skal adfærden strække sig over en periode. Længden på 'en periode' besluttet ud fra en konkret vurdering af blandt andet intensitet og adfærdens potentielle skadevirkning. Hyppige eller intense episoder kan betyde, at en kort periode er tilstrækkelig, ligesom at få

tilfælde af alvorlige krænkelser kan være tilstrækkeligt for, at bestemmelsen finder anvendelse. Ved børn og unge lægges der særlig vægt på, at adfærden – selv over en kort periode – kan skade deres udvikling eller selvopfattelse. Bestemmelsen trådte i kraft den 1. april 2019 og gælder kun for handlinger begået derefter.

Groft nedværdigende, forulempende eller krænkende adfærd

Den strafbare handling består i, at den forurettede udsættes for nedværdigende, forulempende eller krænkende adfærd, og begreberne afgrænser derved ikke hinanden. Adfærden skal herudover kunne betegnes som 'grov'. Grovhedskravet indebærer dog ikke, at hver enkelt handling eller undladelse skal være grov, men at adfærden samlet set skal være grov. Hvorvidt adfærden kan betegnes som grov hænger sammen med ovenstående betingelse om, at adfærden skal være foregået gentagne gange over en periode, samt være egnet til at styre den forurettede. Dermed skal der samlet set være tale om en adfærd med en vis varighed og intensitet for at opfylde grovhedskravet.

I rigsadvokatens meddelelse om psykisk vold er der oplyst en række konkrete eksempler på adfærd, der kan udgøre psykisk vold inden for bestemmelsens krav (Rigsadvokaten, 2022).

Rigsadvokatens eksempler på nedværdigende adfærd:

- åbenlyst behandler den forurettede dårligere end andre
- indfører et regelsæt, der udstiller eller ydmyger personen
- ignorerer personen
- omtaler personen, som om vedkommende ikke er noget værd
- berøver personen muligheden for at få indflydelse på egne forhold
- tvinger personen til at gøre eller tåle noget, som personen ikke bryder sig om eller opfatter som uværdigt.

Rigsadvokatens eksempler på forulempende adfærd:

- kontakter personens arbejdsplads, familie, venner m.v. for at sprede ondsindet sladder, falske rygter eller intime oplysninger om personen
- giver fejlagtig information til offentlige myndigheder, herunder indgiver falsk anmeldelse til politiet
- sender private billeder af personen (uanset om disse er omfattet af straffelovens § 264d) til andre
- bestiller et stort antal varer til levering hos personen
- sender beskeder til personen om, at man har kendskab til, hvor den pågældende befinder sig.

Rigsadvokatens eksempler på krænkende adfærd:

- overskrider personens grænser, for eksempel seksuelt
- lader en person overvære handlinger over for sine nærmeste, der opleves som ubehagelige eller chokerende, hvor et barn eksempelvis overværer vold, psykisk vold eller andre overgreb over for barnets forældre eller søskende
- manipulerer personen, for eksempel ved at påvirke personens tanker, holdninger og adfærd ved udspekulerede, vildledende, agiterende eller forførende handlinger
- at fordreje en situation, sådan at den krænkende adfærd opleves af personen som selvforskyldt

- urimelig kritik, hentydninger eller anklager, som har til formål at få personen til at underkaste sig gerningsmanden.

Rigsadvokatens eksempler på anden adfærd, der kan indgå i psykisk vold:

- at isolere en person fra sit barn eller nærmeste familie eller netværk
- at tage kontrol over en persons dagligdag ved at beslutte, hvornår personen må sove, indgå i sociale sammenhænge, hvilke personer vedkommende må omgås, hvilket tøj personen må iføre sig osv.
- at indskrænke en persons bevægelsesfrihed eller monitorere eller overvåge en person uden samtykke (overvågningen behøver ikke være omfattet af straffelovens § 264b)
- at holde en person i uvished om afgørende beslutninger, såsom rejser til udlandet
- at nægte en person at søge arbejde eller adgang til for eksempel uddannelse og sundhedsvæsen
- at få andre til at lægge pres på personen til at træffe bestemte livbeslutninger, såsom uddannelse eller ægtefællevalg
- at tvinge en anden til at gennemføre eller afslutte en graviditet
- at fastholde en person i et ægteskab med henvisning til forestillinger om ærbarhed/ og eller familiens generelle status eller anden negativ social kontrol
- at tage kontrol over en andens økonomi
- at true en person eller den pågældendes børn eller nærmeste (truslerne behøver ikke at være omfattet af straffelovens § 266)
- at udsætte en persons børn eller nærmeste for krænkelser eller vold for at skade personen
- at afpresse eller ødelægge eller true med at ødelægge en persons ejendele.

Egnet til utilbørligt at styre den anden

Den sidste betingelse, der skal være opfyldt, er, at adfærden skal være *egnet til utilbørligt at styre den anden*. At 'styre' refererer til en kontrollerende adfærd, som forhindrer forurettede i at udfolde sig frit. Der kan eksempelvis være tale om, at forurettede får frataget muligheden til at bestemme over sig selv og sit eget liv, at forurettedes selvværd nedbrydes, at forurettede isoleres eller gøres afhængig af gerningsmanden. Adfærden skal således samlet set være egnet til at påvirke forurettede til at gøre eller tåle noget, som ikke er udtryk for forurettedes frie vilje. Den styrende adfærd skal samtidig være utilbørlig, hvilket omfatter styrende adfærd, der ikke er en naturlig del af parternes relation.

2.2. Præcisering af § 243

§ 243 blev præciseret i marts 2021, hvor negativ social kontrol blev inkluderet i lovteksten. Allerede fra 2019 var negativ social kontrol omfattet af bestemmelsen, men fra marts 2021 blev social kontrol eksplicit nævnt i lovteksten.

Kapitel 3

Fra anmeldelse til dom

3. Fra anmeldelse til dom

I dette kapitel vil vi indledningsvist præsentere de forskellige led i straffesagskæden fra anmeldelse til en straffesag afsluttes. Derefter vil vi på baggrund af data fra POLSAS redegøre for antallet af anmeldelser, sigtelser, henlæggelser, tiltaler, samt fældende domme og frifindelser, der har været i Danmark i perioden 2020-2023 under § 243. I den sammenhæng vil vi kortlægge udviklingen i omfanget af sager siden bestemmelsen trådte i kraft, samt hvor mange sager der frasorteres undervejs i straffesagskæden.

3.1. Straffesagskæde

Straffesagskæden omfatter forløbet fra en anmeldelse oprettes, til straffesagen afsluttes. Når politiet modtager en anmeldelse, vurderer de indledningsvist, om der er grundlag for at efterforske sagen. Politiet kan henlægge en sag, hvis de vurderer, at der ikke er grundlag for at iværksætte en efterforskning, for eksempel fordi det forhold, der er anmeldt, ikke er strafbart. Politiet kan også afslutte en påbegyndt efterforskning, hvis det ikke er muligt at finde en formodet gerningsperson, eller hvis politiet vurderer, at sagens beviser er for svage til at rejse en sigtelse. Hvis politiet vurderer, at der er rimelig grund til at mistænke en person, sigter politiet pågældende for forbrydelsen, hvorefter sagen går videre til anklagemyndigheden der skal vurdere, om der skal ske påtaleopgivelse, tiltalefrafald eller tiltalerejsning i sagen (Baumbach & Elholm, 2021).

Vurderer anklagemyndigheden, at der ikke er tilstrækkelige beviser til, at en domstol vil finde den sigtede skyldig, opgives påtalen, hvorefter sagen afsluttes uden at komme for retten. Tiltalefrafald er i modsætning til påtaleopgivelse en strafferetlig sanktion, og skal derfor udelukkende anvendes overfor skyldige (Baumbach & Elholm, 2021). Hvis anklagemyndigheden vurderer, at der er tilstrækkelige beviser til, at en domstol vil finde den sigtede skyldig, rejses der tiltale i sagen. Derefter sendes et anklageskrift til retten, hvorefter sagen berammes, og gerningsperson og eventuelle vidner indkaldes til at afgive forklaring i retten. De sager, der kommer for retten, kan enten ende med domfældelse eller frifindelse (Baumbach & Elholm, 2021).

Bevisbyrde

Anklagemyndigheden er underlagt et objektivitetsprincip, som sætter rammen for, hvornår anklageren skal rejse tiltale i en sag. Det fremgår af retsplejeloven, at anklagemyndigheden på den ene side skal påse, at skyldige drages til ansvar, samtidig med at uskyldige ikke bliver strafforfulgt. Tiltalen skal hvile på en objektiv vurdering, hvor anklageren skal vurdere de beviser, der henholdsvis taler for og imod den sigtedes skyld (Baumbach & Elholm, 2021).

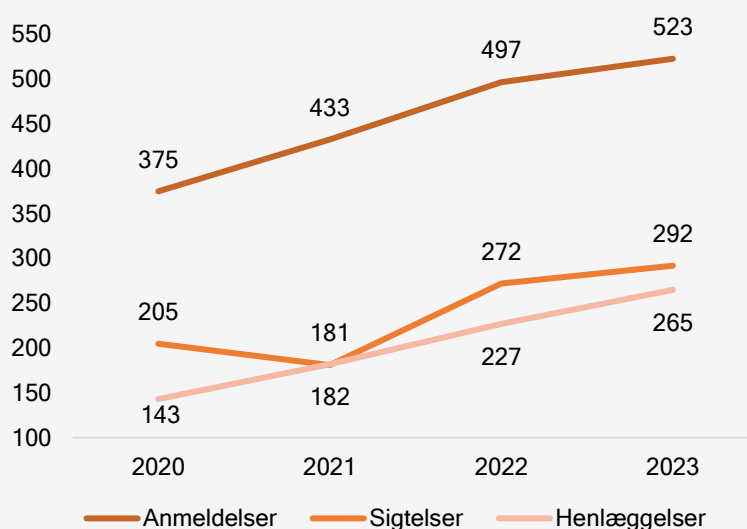
Under en domsforhandling i retten, er det anklageren, der fører sagen mod den tiltalte, hvor bevisbyrden påhviler anklageren. Det vil sige, at anklageren skal føre bevis for, at den tiltalte er skyldig, ved for eksempel at afhøre vidner eller fremlægge eventuelle tekniske beviser, såsom lyd og videooptagelser, der kan understøtte forurettedes forklaring. Objektivitetsprincippet gør sig ligeledes gældende for anklageren under domsforhandlingen. Det vil sige, at anklageren skal fremhæve både de elementer, der understøtter, at den tiltalte er skyldig og de elementer, der understøtter, at den tiltalte er uskyldig i sagen. Anklageren skal, uden for enhver rimelig tvivl, føre bevis for, at bestemmelsens objektive gerningsmomenter er opfyldt. Derudover skal anklageren føre bevis for det subjektive gerningsindhold, nemlig at tiltalte handlede med forsæt. Hvis anklageren ikke kan føre det nødvendige bevis

for de objektive og subjektive betingelser, skal der ske frifindelse (Baumbach & Elholm, 2021).

3.2. Anmeldelser, henlæggelser og sigtelser

Figur 1 viser, at der siden bestemmelsens ikrafttræden har været en gradvis stigning i antallet af anmeldelser, sigtelser og henlæggelser. Antallet af anmeldelser er således steget fra 375 i 2020 til 523 i 2023, hvilket svarer til en stigning på 39 %. I perioden er der sket en tilsvarende stigning i antallet af sigtelser og henlæggelser.

Figur 1. Udvikling i anmeldelser, sigtelser og henlæggelser opgjort efter antal forhold.

Dataudtræk er baseret på tal fra POLSAS, som er politiets journaliserings- og sagsstyringssystem. Data fra POLSAS er dynamiske, hvilket betyder at de tal der fremgår i afsnittet, viser sagsregistreringer fra den dato, hvor data er trukket fra sagsbehandlingssystemet.

Det stigende anmeldelsestal kan tyde på, at flere voldsudsatte er blevet opmærksomme på, at psykisk vold er strafbart og dermed på muligheden for at anmelde. Derudover kan det tyde på, at flere voldsudsatte har fået øget tillid til, at det nytter at anmelde.

I perioden er der ligeledes sket en stigning i antallet af sigtelser og henlæggelser, der følger stigningen i antal anmeldelser. Antallet af sigtelser er steget fra 205 i 2020 til 292 i 2023, med et mindre fald i 2021. Stigningen i antallet af sigtelser svarer dermed til i alt 42 % i perioden. Antallet af sager, der henlægges, er steget fra 143 i 2020 til 265 i 2023, hvilket svarer til en stigning på 85 %. Der er tilsyneladende lidt flere sager, der fører til sigtelse, end der henlægges.

3.3. Sigtelser, påtaleopgivelser, tiltaler og afgørelser

I det følgende beskrives udviklingen i antallet af sigtelser, påtaleopgivelser, tiltaler, fældende og ikke fældende domme (frifindelser) i sager om psykisk vold, for perioden 2020-2023. Tallene, der fremgår af tabellen, er både opgjort efter personer og forhold. Domfældelsesprocenten er beregnet ud fra det totale antal afgørelser opgjort efter forhold.

Tabel 1. Sigtelser, påtaleopgivelser, tiltaler og domme for psykisk vold

Personer	2020	2021	2022	2023	I alt
Antal sigtelser	189	174	251	279	893
Antal påtaleopgivelser	113	98	150	192	553
Antal tiltaler	53	52	69	79	253
Antal fældende domme	3	21	25	48	97
Antal ikke-fældende domme	12	27	24	38	101
Forhold	2020	2021	2022	2023	I alt
Antal sigtelser	205	181	272	292	950
Antal påtaleopgivelser	122	101	154	196	573
Antal tiltaler	60	55	76	92	283
Antal fældende domme	3	22	27	60	112
Antal ikke-fældende domme	12	33	27	40	112
Domsfældelsesprocent	20 %	40 %	50 %	60 %	50 %

Dataudtræk er baseret på tal fra POLSAS, som er politiets journaliserings- og sagsstyringssystem. Data fra POLSAS er dynamiske, hvilket betyder at de tal der fremgår i afsnittet, viser sagsregistreringer fra den dato, hvor data er trukket fra sagsbehandlingssystemet. Det væsentligt at fremhæve at antallet af afgørelser i et givent år, ikke nødvendigvis er afsagt det samme år som sagen er anmeldt eller samme år som der er rejst sigtelse eller tiltale i sagen. Dette kan både skyldes sagsbehandlingstider, berømmelsestider eller at sagen ankes og derfor ikke bliver afgjort samme år som sagen bliver anmeldt.

Det fremgår af tabellen, at der i perioden fra 2020 til 2023 er sigtet i alt 893 personer. Videre i straffesagskæden er der 553 personer, der har fået påtaleopgivelse, mens der er blevet rejst tiltale mod 253 personer. Der er dermed mere end dobbelt så mange sager, der henlægges end der sigtes i, og størstedelen når dermed ikke videre til en retssag. Af de sager, der nåede til en retssag, er der i perioden 97 personer, der har fået en fældende dom, mens 101 personer er blevet frifundet ved § 243.

Tallene opgjort efter forhold er højere, fordi den samme person kan være sigtet, tiltalt eller dømt for flere forhold af psykisk vold indenfor ét sagskompleks. Det vil for eksempel være tilfældet, hvis den psykiske vold er begået af én tiltalt mod flere forurettede.

Domfældelsesprocenten stiger fra 20 % i 2020 til 60 % i 2023 og er 50 % set for hele perioden. Dette er væsentligt lavere end anklagemyndighedens målsætning om en domfældelsesprocent i straffelovssager på 90 % (+/- 5 pct. point) (Justitsministeriet, 2023).

3.4. Opsamling

Dette kapitel har givet et overblik over sagernes gang, fra anmeldelse til en straffesag afsluttes, og belyst udviklingen i anmeldelser, sigtelser, henlæggelser, tiltaler samt fældende domme og frifindelser i sager om psykisk vold i perioden 2020-2023. Der er samlet set sket en stigning i antallet af anmeldelser og sigtelser i perioden, men også en markant stigning i antallet af henlæggelser. Hos anklagemyndigheden ses tilsvarende en stigning i antallet af tiltaler. Dog er der et stort antal påtaleopgivelser, hvilket indikerer at mange sager afsluttes

uden at komme for retten. Domfældelsesprocenten er tilsyneladende stigende, dog ligger den stadig langt under anklagemyndighedens målsætning om en domfældelsesprocent i straffelovssager på 90 % (+/- 5 pct. point). Samlet set peger analysen på, at der gennem straffesagskæden sker en markant frasortering af sager om psykisk vold. Dette tyder på, at der er udfordringer i forskellige faser af straffesagskæden, som undersøgelsens følgende kapitler vil søge at afdække.

Kapitel 4

Tendenser i sager med psykisk vold

4. Tendenser i sager med psykisk vold

Som det fremgik af kapitel 3, sker der en markant frasortering af sager om psykisk vold, fra der indgives en anmeldelse, til en sag når for en domstol. Det er derfor relevant at undersøge, hvilke tendenser der er i de sager, der når for en domstol, og om der herudover kan identificeres forskelle mellem sager, hvor der frifindes, og sager med en fældende dom.

Datagrundlaget for dette kapitel er de 72 sager, som vi har fået aktindsigt i. Samtlige af disse er kodet ud fra en række kategorier, der søger at afdække mulige tendenser i 1) karakteristika for de tiltalte og forurettede i sagerne, 2) sagernes øvrige kriminalitetsforhold, 3) bevistyper der indgår i sagerne, samt 4) hvad retten lægger vægt på i sin begrundelse for henholdsvis domfældelser og frifindelser. Kodningen er foretaget ud fra de oplysninger, der står eksplicit nævnt i sagsdokumenterne. Det vil sige, at når vi for eksempel beskriver de tiltaltes kriminalitetserfaring, er det på baggrund af de sager, hvor det eksplicit fremgår. Tallene kan derved reelt være højere end, hvad der fremgår her. Når vi beskriver forskelle mellem sager, hvor der frifindes og sager, hvor der er fældende dom, er der ikke nødvendigvis tale om statistisk signifikante forskelle, men om forskelle, som vi har observeret og vurderet betydningsfulde.

4.1. Karakteristika ved de tiltalte og forurettede

I dette afsnit vil vi gennemgå karakteristika i forhold til køn blandt forurettede og tiltalte, tiltaltes kriminalitetserfaring, (mis)brug af euforiserende stoffer og alkohol, sårbarheder hos forurettede og i hvilken grad børn indgår i sagerne.

Køn

De gennemgåede sager er tydeligt kønsopdelt i forhold til, hvem der er tiltalt, og hvem der er forurettet. Typisk er det en mand, der er tiltalt for at have udøvet psykisk vold mod en kvindelig partner, enten nuværende eller tidligere. Det gælder både domfældelser og frifindelser. Som det fremgår af tabel 2, er en af de tiltalte en mand i 94% af sagerne, mens der er en kvinde blandt de tiltalte i 14% af sagerne. I 8% af sagerne er der flere tiltalte, og i 4 sager er en kvinde den eneste tiltalte.

Tabellen viser også, at kvinder udgør en af de forurettede i 76% af sagerne, mens der bare er en enkelt sag, hvor der er en mandlig forurettet. I denne sag blev tiltalte frifundet for psykisk vold.

Tabel 2. Mænd, kvinder og børn i de gennemgåede sager

		Sager med domfældelse for psykisk vold (n=42)	Sager med frifindelse for psykisk vold (n=30)	Alle sager (n=72)	Andel af alle sager
Forurettede	Kvinde	36	19	55	76%
	Mand	0	1	1	1%
	Barn	18	15	33	46%
	Flere forurettede	15	7	22	31%
Tiltalte	Kvinde	5	5	10	14%
	Mand	41	27	68	94%
	Flere tiltalte	4	2	6	8%

Børn

I omkring halvdelen (46%) af den samlede mængde sager (både frifindelser og fældende domme) er der børn blandt den/de forurettede. I 31% af sagerne er der flere forurettede. Disse sager omhandler kvindelige forurettede og deres børn. I 15% af sagerne er forurettede udelukkende børn. Af disse er der 6 sager med fældende dom og 5 frifindelser.

Udover de sager, hvor børn indgår som forurettede, er det i en femtedel af sagerne eksplicit beskrevet i sagens oplysninger, at børn har været vidner til vold mod deres mor eller søskende, men uden at de indgår som en forurettet part. Dette ses eksempelvis beskrevet i domsudskrifterne således:

”Vidnet forklarede videre, at det var normalt, at børnene var til stede, når hun blev slået. De er også psykisk påvirket nu.” (Afgørelse 1)

Tidligere kriminalitetserfaring hos tiltalte

I flere af sagerne både med domfældelse og frifindelse, finder vi, at tiltalte tidligere er dømt for anden kriminalitet. Det drejer sig både om domme for grov vold, vold og trusler, og om domme for blandt andet tyveri, overtrædelse af færdselsloven og lov om euforiserende stoffer.

I cirka en fjerdedel af de sager, hvor tiltalte er blevet frifundet for psykisk vold, er tiltalte tidligere dømt. I halvdelen af de sager, hvor der er dømt for psykisk vold, fremgår det af sagens oplysninger, at tiltalte tidligere er dømt for anden kriminalitet, herunder grov vold, vold eller trusler. Tidligere domme hos den tiltalte kan i nogle sager have indflydelse på den samlede strafudmåling.

Sårbarheder hos forurettede

I sager med fældende dom har vi identificeret forskellige forhold, der kan udgøre en sårbarhed hos forurettede. Eksempler på disse er, at den forurettede tidligere har været udsat for vold, eller er økonomisk afhængig af tiltalte. Derudover er der 3 sager, hvor den forurettede har kognitive udfordringer. I nogle sager nævnes dette blot, mens det i andre sager fremstilles som en skærpene omstændighed eller som en del af voldsudøvelsen.

I 14% af sager med domfældelse for psykisk vold, er den forurettedes manglende tilhørsforhold til Danmark, såsom manglende forståelse af det danske sprog, kultur og lovgivning, blevet anvendt som et middel til kontrol, og derfor registreret som en sårbarhed. Et eksempel herpå er en sag, hvor forurettede blev truet med, at hvis hun afslørede volden i hjemmet, ville hun få taget børnene fra sig og blive sendt ud af landet. Dette fik hende til at tie om volden i flere år. I flere af disse sager har de forurettede herudover ikke haft anden familie i Danmark og har derfor manglet et netværk til støtte.

Euforiserende stoffer og alkohol

(Mis)brug af alkohol og/eller euforiserende stoffer indgår i cirka en tredjedel af sagerne med fældende dom og fremhæves som et element, der påvirkede forholdet mellem parterne. Der er sager, hvor det beskrives, at tiltalte og forurettede begge brugte eller misbrugte euforiserende stoffer og/eller alkohol, og i nogle sager er brugen af euforiserende stoffer og/eller alkoholen beskrevet som en faktor, der eskalerede voldelige situationer. Der er eksempelvis sager, hvor det fremgår, at tiltalte blev mere aggressiv og råbende i takt med sit alkoholindtag og sager, hvor forurettede mener, at ægteskabet ændrede sig markant, da tiltalte begyndte at tage stoffer. I 5 af de 42 sager med domfældelse er der rejst tiltale og afsagt dom for overtrædelse af lov om euforiserende stoffer.

4.2. Øvrige kriminalitetsforhold i sager om psykisk vold

I samtlige af de gennemgåede 72 sager, med undtagelse af én, er der tiltalt for øvrige straffetlige overtrædelser udover psykisk vold. Her ser vi en forskel mellem sager med henholdsvis domfældelse og frifindelse for psykisk vold, idet der både rejses tiltale for og dømmes for flere øvrige forhold i sager med domfældelse versus frifindelser.

Andre kriminalitetsforhold i domfældelser for psykisk vold

I samtlige af de 42 sager, hvor der er dømt for psykisk vold, rejses der tiltale for øvrige kriminalitetsforhold. Sagerne omhandler dermed ikke udelukkende psykisk vold. Der er i disse sager rejst tiltale for mellem 1 og 14 øvrige lovovertrædelser og dømt for mellem 1 og 12 øvrige lovovertrædelser end psykisk vold. I gennemsnit er der rejst tiltale for 4,5 og dømt for 3,5 øvrige lovovertrædelser, udover den psykiske vold. Dette er opgjort efter antallet af paragraffer, der er tiltalt og dømt efter. Der kan være rejst tiltale for flere forhold efter den samme paragraf.

Tabel 3 præsenterer de øvrige lovovertrædelser, der oftest indgår i sagerne. Det er i særlig grad grov fysisk vold, fysisk vold, fysisk vold i gentagelsestilfælde i en nær relation og trusler, og i lidt mindre grad voldtægt og ulovlig tvang, der tiltales og dømmes for i de sager, hvor der er fældet dom for psykisk vold.

Tabel 3. Øvrige kriminalitetsforhold der er tiltalt eller fældet dom for

	Sager med domfældelse for psykisk vold (n=42)		Sager med frifindelse for psykisk vold (n=30)		Alle sager (n=72)			
	Tiltale	Dom	Tiltale	Dom	Tiltale	Andel	Dom	Andel
§ 245 Grov fysisk vold	24	19	9	3	33	46%	22	31%
§ 266 Trusler	24	23	9	7	33	46%	30	42%
§ 244 Fysisk vold	21	18	16	14	37	51%	32	44%
§ 244 stk. 2 Fysisk vold i gentagelsestilfælde	17	16	10	3	27	38%	19	26%
§ 216 Voldtægt	10	8	3	1	13	18%	9	13%
§ 260 Ulovlig tvang	10	10	1	1	11	15%	11	15%

De sager, hvor der er afsagt dom for psykisk vold, er dermed generelt præget af et omfattende voldsbillede. De øvrige lovovertrædelser inddrages i nogle sager som en del af bevisførelsen for psykisk vold, hvor de bidrager til at dokumentere, at forurettede har været udsat for et voldsregime.

Andre kriminalitetsforhold i frifindelser for psykisk vold

I de 30 sager, hvor der er frifundet for psykisk vold, er der rejst tiltale for mellem 0 og 9 øvrige lovovertrædelser og dømt for mellem 0 og 7 øvrige lovovertrædelser udover psykisk vold. I gennemsnit er der i disse sager rejst tiltale for 2,6 og afsagt dom for 1,4 øvrige lovovertrædelser udover psykisk vold.

I sager, hvor der er frifundet for psykisk vold, er fysisk vold den kriminalitetsform, som der oftest også tiltales og dømmes for. Det er der rejst tiltale og dømt for i omkring halvdelen af sagerne. Forholdene fysisk vold i gentagelsestilfælde i nære relationer, grov fysisk vold og trusler er der hver især rejst tiltale for i en tredjedel af sagerne. Dog er der kun fældet dom for fysisk vold i gentagelsestilfælde og grov fysisk vold i en tiendedel af sagerne.

I sager hvor der frifindes for psykisk vold, tiltales og dømmes der for færre øvrige lovovertrædelser sammenlignet med sager, hvor der dømmes for psykisk vold. I 20 % af frifindelsagerne er den tiltalte blevet frifundet for samtlige forhold. Samlet set tyder det på, at i de sager, hvor der er dømt for psykisk vold, i højere grad præget af et mere gennemgribende voldsregime, end i de sager, hvor der er frifundet.

4.3. Typer af beviser

Nedenfor gennemgås de typer af beviser, der oftest optræder i de gennemgåede sager, herunder vidneforklaringer, digitale beviser og beviser for øvrige forhold, der indgår i bevisførelsen for psykisk vold.

Vidneforklaringer

Vidneforklaringer fylder en stor del af bevisførelsen i sager om psykisk vold. Udover forurettedes og tiltaltes vidneforklaringer benyttes også op til flere tredjepartsvidner. Det er oftest familiemedlemmer på forurettedes og tiltaltes side, venner til forurettede eller tiltalte, kollegaer, naboer og kommunale medarbejdere, samt lærere, pædagoger og politi, der inddrages som tredjepartsvidner.

Der indgår mellem 1 og 17 forskellige tredjepartsvidner i sagerne. I sager med domfældelse optræder i gennemsnit seks tredjepartsvidner, og i sager med frifindelse optræder i gennemsnit fire. I alle sager med domfældelse indgår tredjepartsvidner, mens dette gælder i 87 % af frifindelsessagerne.

Digitale/tekniske beviser

Digitale beviser indgår som en del af bevisførelsen i knap halvdelen af sagerne på tværs af fældende domme og frifindelser. I størstedelen af sagerne dækker digitale beviser over sms- eller messenger korrespondancer mellem tiltalte og forurettede. Derudover kan digitale beviser være lyd- eller videooptagelser.

Andre typer af beviser, der optræder i de gennemgåede sager, er dagbogsnotater, oplysninger fra psykolog eller læge, tidligere underretning eller anmeldelse og i en enkelt sag indgår også en mentalerklæring af tiltalte.

Beviser for øvrige forhold indgår i bevisførelsen vedrørende psykisk vold

I en fjerdedel af sagerne, på tværs af fældende domme og frifindelser, indgår beviser i relation til andre forhold, der tillaes for i sagen, som en del af den samlede bevisførelse for psykisk vold. Det kan eksempelvis være lægejournaler, fotos af fysiske skader eller lignende i forbindelse med fysisk vold. Disse beviser indgår i bevisførelsen i forhold til psykisk vold, hvor de blandt andet bruges til at sandsynliggøre psykisk vold. I nogle sager med domfældelser, indgår disse beviser som en del af rettens begrundelse for, at de finder den psykiske vold bevist. I frifindelserne tillægges det ikke eksplicit samme betydning.

4.4. Rettens begrundelse

Rettens begrundelse varierer i længde, og det er ikke alle, hvor det beskrives i detaljer, hvilke elementer retten har lagt til grund for sin vurdering. Nedenfor gennemgås de tendenser, der er eksplicit beskrevet, fordelt på hvilke beviser, retten har lagt vægt på i begrundelsen i domfældelserne, samt hvilke årsager retten fremhæver i begrundelsen for frifindelserne.

Årsager til domfældelse

I sager, hvor der dømmes for psykisk vold, er det især vidneforklaringerne, der vejer tungt i rettens begrundelse. Her nævnes forurettedes troværdighed eksplicit i lidt over halvdelen af sagerne som en del af begrundelsen. Derudover lægger domstolene i mere end halvdelen af sagerne vægt på, at forurettedes forklaring understøttes af andre vidneforklaringer, og der-

med ikke står alene. I lidt under halvdelen af sagerne forklarer retten, at forurettedes vidneforklaring understøttes af digitale beviser, i enkelte sager fremhæves psykolog- eller lægefaglige udtalelser som del af de fældende beviser, og i 2 sager er der lagt vægt på notater fra forurettedes dagbog.

I omkring en tredjedel af domfældelserne indgår beviser relateret til øvrige lovovertrædelser, som en del af rettens begrundelse for afgørelsen om psykisk vold. I disse sager lægges der enten vægt på, at forurettedes forklaring understøttes af sagens øvrige oplysninger, eller at tiltaltes brug af eksempelvis fysisk vold bidrager til at styrke bevisførelsen for den psykiske vold.

Årsager til frifindelse

Den hyppigste årsag til frifindelse er 'manglende grovhed'. Det er tilfældet i lidt over en tredjedel af sagerne. 'Manglende grovhed' kan eksempelvis betyde, at retten har vurderet, at adfærden kun har udgjort et begrænset indgreb i forurettedes frihed, at adfærden ikke har været grov nok til at kunne vurderes at have været egnet til at styre, eller at handlingerne ikke har været grove nok til at kunne have udgjort en systematisk nedbrydelse af forurettede. I yderligere en tiendedel af sagerne finder retten det ikke tilstrækkeligt bevist, at adfærden skulle have haft en sådan intensitet og/eller varighed, at den udgør et mønster eller regime. Derudover har retten i en femtedel af sagerne vurderet, at adfærden ikke har været egnet til utilbørligt at styre forurettede, hvor der blandt andet i forklaringen lægges vægt på, at forurettede stadig har haft adgang til sit sociale netværk.

I en fjerdedel af sagerne har retten vurderet, at forurettedes vidnebevis ikke har været stærkt nok til en domfældelse. I 2 af disse sager har retten lagt vægt på, at forurettedes vidneforklaring stod alene, i 3 af sagerne har retten som en del af begrundelsen lagt vægt på, at forurettede i sin forklaring ikke har kunnet gengive konkrete detaljer om konkrete hændelser, og i yderligere 3 sager har retten vurderet, at forurettedes forklaring har fremstået usammenhængende eller usandsynlig. Dertil er der yderligere cirka en tiendedel af sagerne, hvor retten i sin begrundelse har lagt vægt på, at der i sagens bevisførelse har været modstridende forklaringer mellem tiltalte og forurettede.

Af andre årsager til frifindelser, finder vi blandt andet enkelte tilfælde, hvor retten vurderer, at der ikke er tale om psykisk vold, da relationen mellem parterne ifølge domsudskriften beskrives som et 'meget turbulent forhold' med 'gensidig voldsudøvelse'.

Derudover er der 2 sager, hvor retten i sin begrundelse lægger vægt på, at der ikke har været den fornødne tilknytning til husstanden mellem forurettede og tiltalte, for at § 243 kan blive anvendt.

4.5. Opsamling

Dette kapitel har, på baggrund af en analyse af 72 domsudskrifter, identificeret tendenser blandt sagernes parter, bevisførelse, øvrige kriminalitetsforhold der tiltales og dømmes for, samt årsager til frifindelser. Samlet set viser analysen, at sager om psykisk vold er komplekse og sammenflettede med andre strafferetlige overtrædelser, der tilsammen udgør et større mønster af voldelig adfærd. I de sager, hvor der dømmes for psykisk vold, bliver der i næsten halvdelen af sagerne også afsagt dom for grov fysisk vold, og i næsten en femtedel afsiges der dom for voldtægt. Selv om der ofte indgår andre kriminalitetsforhold i frifindelserne, optræder der færre end i de sager, hvor der fældes dom for psykisk vold.

Kønsfordelingen i sagerne er markant, hvor den forurettede i langt størstedelen af sagerne er kvinder og børn, og de tiltalte er mænd. Derudover er de tiltalte i mange tilfælde tidligere dømt for anden kriminalitet, og der indgår (mis)brug af euforiserende stoffer eller alkohol i flere af sagerne.

Vidneudsagn og digitale beviser spiller en væsentlig rolle i domfældelserne. I en fjerdedel af sagerne indgår beviser i forbindelse med andre tiltaleforhold i sagen som en del af den samlede bevisførelse for psykisk vold. Hertil ses eksempler på, at lægejournaler og fotos af fysiske skader eller lignende anvendes til at beskrive et handlingsmønster. Denne type bevis optræder både i domfældelser og frifindelser, hvor det i domfældelserne i flere tilfælde indgår som en del af rettens samlede begrundelse af, hvorfor de også finder den psykiske vold bevist, hvilket ikke er tilfældet i frifindelserne. I frifindelserne ses desuden en tendens til at grovhedskravet eller adfærdens egnethed til at styre ikke findes tilstrækkeligt bevist eller opfyldt.

Kapitel 5

Psykisk voldelig adfærd i sagerne

5. Psykisk voldelig adfærd i sagerne

I dette kapitel analyserer vi, hvilken adfærd, der oftest indgår i de sager, der fører til dom under § 243. På baggrund af voldsfaglige forståelser af psykisk voldelig adfærd har vi undersøgt hvilke taktikker i udøvelsen af psykisk vold, retssystemet har været i stand til at identificere, og hvilke taktikker og sammenhænge der fortsat udgør en udfordring for retssystemet at identificere.

5.1. Intimidering i form af trusler, nedværdigelser og overvågning

Intimidering fremstår som et centralt element i mange af de analyserede sager. Voldsfagligt set tjener intimidering som strategi til at hemmeligholde volden og samtidig fremkalde frygt, afhængighed, lydighed, loyalitet og skam hos den udsatte. Udøvere søger at opnå disse effekter gennem forskellige strategier, herunder nedværdigelse, overvågning og trusler (Stark, 2007).

Nedværdigelse kan komme til udtryk gennem verbale angreb, overdreven kritik, latterliggørelse, ydmygelse, spredning af usande rygter og påstande eller nedværdigende adfærd. Nedværdigelse er en strategi, hvor den udøvende part forsøger at etablere sin kontrol og magt ved at nedbryde den udsattes selvværd. Dette kan potentielt skabe et afhængighedsforhold, hvor den udsatte i højere grad forsøger at opnå udøverens anerkendelse, hvilket forstærker effekten af at blive nedværdiget (Stark, 2007).

Udover nedværdigelse kan kontrol etableres gennem overvågning. Overvågning er en måde, hvorpå den udøvende part kan sikre sig, at den udsatte efterkommer opstillede regler eller krav. Den konstante overvågning kan føles truende og intimiderende og medføre, at den udsatte isolerer sig fra omverdenen for at undgå eskalation, konflikt eller bebrejdelser (Stark, 2007).

Trusler kan både indebære trusler mod den udsatte selv og mod den udsattes børn, familie, venner. Det kan eksempelvis være trusler om vold eller lignende handlinger, der er egnet til at skabe frygt for eget eller andres liv eller velfærd. I Danmark er trusler af denne karakter selvstændigt kriminaliseret ved § 266. Når man taler om psykisk vold og intimiderende adfærd, kan trusler herudover forekomme mere passivt, hvor tidligere oplevede hændelser, aggressioner og vold, kan skabe en forventning eller frygt for at volden gentager sig. Denne frygt udgør grundlaget i den latente vold. Latent vold fungerer derfor udelukkende i kraft af sin mulighed. Når volden er latent, opleves den som en konstant trussel. Dette kan medføre et konstant forhøjet beredskabsniveau hos den udsatte, som vil forsøge at tilpasse sin adfærd for at undgå en mulig eskalation eller konsekvens. Det kan ligeledes medføre, at den udsatte, for at bevare en god stemning, tilsidesætter egne behov for at tilpasse sig udøvers ønsker og forventninger. Denne konstante tilpasning beskrives ofte som følelsen af ”at gå på æggeskaller” (Oldrup, 2020).

Trusler i sagerne

I over halvdelen af domfældelserne, fremgår det af sagens oplysninger, at der har været trusler fra tiltalte mod forurettede. Truslerne drejer sig både om handlinger, tiltalte agter at udsætte forurettede for, og om handlinger tiltalte vil gøre mod sig selv. I flere sager fremgår det eksempelvis, at tiltalte har truet med at begå selvmord, hvis forurettede forsøgte at forlade relationen.

I de fleste af sagerne bliver truslerne brugt som intimidering, og indgår som en del af den latente vold, hvor tiltalte truer forurettede med vold, hvis ikke tiltaltes anvisninger følges:

”(...) hun skulle slette alle sociale medier, hun ville så få en chance. Hvis hun ikke gjorde det, ville hun få tæsk igen.” (Afgørelse 2)

Nedværdigelse i sagerne

I størstedelen af sagerne indgår verbal nedværdigelse som en del af tiltaltes intimidering af forurettede. I de fleste af sagerne handler det om gentagne nedværdigende bemærkninger om forurettedes udseende, intelligens eller psyke, hvor det beskrives at have medvirket til, at forurettedes selvværd er blevet negativt påvirket. I flere af sagerne lægges der herudover vægt på, hvordan den verbale nedværdigelse er udført, eksempelvis at tiltalte har råbt forurettede ind i hovedet, eller på anden vis har verbalt angrebet forurettede.

I næsten halvdelen af domfældelserne indgår nedværdigende handlinger som en del af voldsregimet. Eksempler på disse handlinger er, at tiltalte har tvunget forurettedes ansigt ned i en kattebakke, at tiltalte har spyttet forurettede i hovedet, tvunget forurettede til at placere sig i ydmygende stillinger såsom at sove på gulvet, eller kropsvisiteret forurettede hvis vedkommende har bevæget sig udenfor hjemmet. I flere sager bruges de nedværdigende handlinger som en afstraffelse, hvilket illustreres i følgende eksempel:

”[forurettede] skulle kysse [tiltaltes] fødder. Omkring dette husker [forurettede], at det var i forbindelse med en diskussion, og tiltalte blev sur på [forurettede]. Tiltalte sagde, at det fra nu af var ham, der var manden i huset, og det var ham som skulle bestemme det hele. [forurettede] skulle være tiltaltes slave, kysse hans fødder morgen, middag og aften.” (Afgørelse 3)

Overvågning i sagerne

I mere end to tredjedele af sagerne fremgår det af sagens oplysninger, at tiltalte har udsat forurettede for overvågning. I sagerne udføres overvågningen både elektronisk og fysisk. Den fysiske overvågning dækker i sagerne over, at tiltalte har fulgt forurettedes færden, ved for eksempel at insistere på at følge vedkommende til og fra arbejde eller dukke uventet op på forurettedes adresse.

Den elektroniske overvågning er i sagerne også foregået gennem opsatte kameraer i hjemmet, GPS eller via lokalitetsdelingsapps på mobilen. Der er flere eksempler på overvågning gennem konstante opringninger og sms'er, overvågning af den udsattes mobiltelefon, computer, sociale medier eller lignende for at kontrollere, hvad forurettede har foretaget sig, og hvem vedkommende er i kontakt med. Endelig er der eksempler på, at tiltalte har insistet på at foretage videoopkald med forurettede for på den måde at føre kontrol med, hvad forurettede foretog sig udenfor hjemmet.

5.2. Isolation

En anden kontrolstrategi for udøvelse af psykisk vold er at isolere den udsatte ved at begrænse dennes handlemuligheder, for eksempel ved at begrænse vedkommendes adgang til sundhedsvæsen, økonomi, uddannelse eller arbejdsmarked. Eller ved at begrænse den udsattes kontakt til sin omgangskreds. Dette kan den udøvende part blandt andet gøre indirekte ved at overbevise den udsatte om, at udover er den eneste, der forstår og værdsætter vedkommende. Eller direkte ved at forbyde den udsatte at se venner og familie, ved at stemme hvornår vedkommende må forlade hjemmet og gennem fysisk indespærring. Ofte

er udøvers isolation forbundet med en følelse af ejerskab, hvor formålet er at forhindre at blive afsløret, fremtvinge afhængighed og forhindre den udsatte part i at få hjælp eller støtte (Lev Uden Vold, 2018) (Stark, 2007). Isolation er ofte en proces, hvor den udsatte gradvist tilpasser sig udøvers ønsker og forventninger, for at undgå en mulig eskalation eller negativ konsekvens.

Gradvis isolation kan herudover føre til, at den udsattes netværk svinder ind, hvilket kan gøre det sværere for den udsatte at søge hjælp eller bryde med relationen. Uden et netværk mister den udsatte desuden muligheden for at spejle sine oplevelser med andre. Set i lyset af, at volden ofte normaliseres over tid, vil den udsatte part derfor stå i en meget sårbar position, såfremt den udsattes normalitetsopfattelser ikke udfordres i mødet med andre (Møller et al., 2023).

Isolation i sagerne

I over halvdelen af domfældelserne vurderer vi, at tiltalte har isoleret forurettede. I mange af sagerne drejer det sig om en konkret fysisk isolation, hvor tiltalte har nægtet forurettede at forlade hjemmet uden vedkommendes tilladelse. Der er både eksempler, hvor tiltalte fysisk har stillet sig i vejen, men i de fleste sager, er det den underliggende trussel om vold, som har gjort, at forurettede har isoleret sig.

”Han har flere gange lukket hende inde på soveværelset og sagt, at hvis hun forlod det, ville det være værst for hende selv. Det skete, uden at han låste døren.” (Afgørelse 4)

Derudover er der flere eksempler på sager, hvor den forurettede har afholdt sig fra at se venner og familie, også uden det har handlet om fysisk at blive isoleret i et rum, for at undgå at ødelægge ’den gode stemning’ eller at gøre tiltalte vred. Det eksemplificeres her i samme afgørelse.

”[forurettede] begyndte nok at isolere sig mere og mere, for at gøre tiltalte glad.” (Afgørelse 4)

5.3. Regler og forhindring i selvstændig livsførelse

Et andet centralt element i psykisk vold er anvendelsen af taktikker, der forhindrer den udsattes frie livsførelse. Den udøvende part kan fastholde dominans ved at fratage og kontrollere ressourcer, som er nødvendige for, at den udsatte kan træffe selvstændige beslutninger og leve et uafhængigt liv. Det kan være ved kontrol af økonomi, bolig, mad og transport.

Derudover kan den udøvende part etablere og fastholde kontrollen gennem såkaldt *mikroregulering* af den udsattes adfærd, det kan eksempelvis være at kontrollere den udsattes påklædning, børneopdragelse, rengøring og sovevaner (Møller et al., 2024) (Stark, 2007). Mikroregulering af den udsattes adfærd kan dermed bidrage til gradvist at skubbe vedkommendes grænser og forhindre den frie livsførelse og følelse af autonomi, idet den udsatte i sidste ende kan føle sig ude af stand til at træffe egne beslutninger.

Regler og forhindring i selvstændig livsførelse i sagerne

I næsten halvdelen af domfældelserne har vi vurderet, at tiltalte har udsat forurettede for økonomisk vold. I en stor del af disse sager har tiltalte kontrolleret forurettedes adgang til egne penge, enten ved at sætte regler for, hvordan forurettede måtte bruge sine penge, eller

ved konkret at have frataget forurettede adgang til NemID, bankkonto, dankort eller lignende. I et lille antal sager har tiltalte presset forurettede til at optage et lån.

I omkring tre fjerdedele af sagerne har vi herudover vurderet, at tiltalte har benyttet strategier til at kontrollere forurettedes hverdag i et sådant omfang, at det forhindrer forurettede i en selvstændig livsførelse. I en stor del af sagerne har tiltalte konkret opstillet regler eller lavet lister over krav, som forurettede skulle overholde. Der er eksempelvis sager, hvor der er opstillet detaljerede regler for, hvordan forurettede skulle være intimerbarberet, eller hvor ofte samt hvornår forurettede skulle gå i bad. I nogle af sagerne beskrives det, at forurettede er blevet fysisk afstraffet, hvis ikke tiltaltes regler blev fulgt, mens det i andre sager er den latente vold, der har medført at forurettede har indordnet sig.

”Han kunne også gå amok over, hvilket tøj hun tog på. Han tog billeder af hendes tøj, inden hun tog hjemmefra. Det blev værre gennem forholdet. Hvis maden ikke var klar kl. 18, råbte og skreg han og smed ting efter hende. Hvis hun ikke gjorde, som han sagde, eller havde det tøj på, han syntes, hun skulle have på, gik han amok.” (Afgørelse 5)

5.4. Fysisk og seksualiseret vold

Fysisk og seksualiseret vold er ligeledes strategier, der kan benyttes i udøvelsen af den psykiske vold. Her er det ikke nødvendigvis handlingernes grovhed, der er det vigtigste element, men derimod voldens kumulative effekt.

Seksualiseret vold kan som en del af den psykiske vold manifestere sig både gennem direkte og indirekte magtanvendelse. Den direkte magtanvendelse kan blandt andet vise sig gennem afstraffelse og verbale trusler, hvis vedkommende ikke indvilger i uønsket seksuel aktivitet (Weih et al., 2022). Den indirekte magtanvendelse kan blandt andet bestå af nonverbal truende adfærd og følelsesmæssig manipulation. Seksualiseret vold gennem nonverbal truende adfærd kan eksempelvis komme til udtryk gennem truende kropssprog og kan knytte sig til tidligere oplevede hændelser, aggressioner og vold, som derfor opfattes som en latent trussel. Seksualiseret tvang gennem følelsesmæssig manipulation kan komme til udtryk ved anklager om utroskab, hvis vedkommende ikke har lyst til seksuel aktivitet, eller at den udøvende part sammenligner den voldudsattes lyst eller seksualitet med andre, for eksempel en ekskæreste. Udøvers formål er ofte at aktivere følelser af skyld og dårlig samvittighed hos den udsatte (Weih et al., 2022).

Det er ikke nødvendigvis de enkelte seksuelle handlinger, der udgør volden. Det er derimod det mønster af strategier, der gør det muligt for udøver at tvinge den udsatte til at indvillige i uønsket seksuel aktivitet, og dertil den latente trussel, der udgør den psykiske vold. Desuden vil den udsatte i relationer med psykisk vold ofte være underlagt en subtil tvang, der medfører at seksuel aktivitet ofte vil foregå på udøverens præmisser (Dokkedahl, 2021) (Stark, 2007).

For at tage højde for at seksualiseret tvang kan indgå som et element i det samlede voldsregime i relationer med psykisk vold, står det konkret indskrevet i forarbejderne til den samtykkebaserede voldtægtslovgivning ved § 216, at *”hvis en part har affundet sig med samleje på baggrund af en eksplicit eller latent trussel om vold, er samlejet ikke frivilligt (...). Flertallet anfører i øvrigt at samleje endvidere efter omstændighederne vil kunne anses for ufrivilligt, hvis en persons deltagelse er udslag af psykisk vold”* (LFF 2020-11-11 nr 85, 2020).

Fysisk og seksualiseret vold i sagerne

Den fysiske manifestation af volden ses i samtlige af de sager, hvor der er dømt for psykisk vold. I næsten en fjerdedel af domfældelserne, er der også rejst tiltale for voldtægt.

Vi vurderer herudover, at der yderligere er 15 sager, hvor der er seksualiseret vold, men hvor der ikke er rejst tiltale herfor. I størstedelen af disse sager bliver det beskrevet, at tiltalte har kontrolleret eller dikteret, hvor og hvornår de skulle have sex gennem deres forhold. Der er ligeledes sager, hvor forurettede beskyldes for utroskab, eller forurettede er blevet smidt ud af soveværelset, hvis vedkommende ikke indvilligede i en seksuel aktivitet. I andre sager bliver det fremlagt, at forurettede ikke tør at sige nej til sex, af frygt for konsekvenserne.

”[tiltalte] krævede, at [forurettede] skulle stå til rådighed for ham, når han krævede sex, og anvendte sex som middel til at straffe [forurettede]” (Afgørelse 6)

”Det var ikke muligt for hende at sige nej til tiltalte (...) Han accepterede ikke et nej, hvis han havde et seksuelt behov, der skulle stilles.” (Afgørelse 7)

5.5. Manipulation

Intimidering, isolation, forhindring af fri livsførelse samt fysisk og seksualiseret vold er taktikker, der i samspil bidrager til at skabe en ulige magtbalance. Det fremgår af forskning, at der findes forskellige manipulationsteknikker, der i samspil med de ovennævnte taktikker, får den udsatte part til at tvivle på, hvorvidt de selv er ansvarlige for volden.

En af de manipulationsteknikker, vi vil fremhæve, som ses i flere af sagerne, er *gaslighting*. Gaslighting er en manipulationsteknik, hvor udøveren søger at opnå kontrol og magt ved at få den udsatte til at betvivle sin virkelighedsopfattelse, intuition og dømmekraft. Dette kan komme til udtryk ved, at den udøvende part planter falske informationer og minder hos den udsatte ved for eksempel at benægte ting, der er sagt eller gjort, eller dreje situationen, så den udsatte kommer til at tvivle på sin egen virkelighedsopfattelse. Derudover kan gaslighting komme til udtryk ved, at udøver devaluerer den udsattes følelser, for eksempel ved at antyde, at den udsattes part er overfølsom, psykisk syg eller ustabil, hvilket ultimativt kan lede til, at den voldelige adfærd opleves som selvforskyldt, eller at den slet ikke finder sted (Stark, 2007).

Manipulation i sagerne

I cirka en fjerdedel af sagerne beskrives det i sagens oplysninger, at tiltaltes adfærd har været manipulerende i en sådan grad, at den voldelige adfærd oplevedes som selvforskyldt af den forurettede. Der er flere eksempler på tilfælde, hvor forurettede er blevet fortalt, at hvis forurettede havde været en 'bedre forældre' eller en 'bedre kæreste', havde der ikke været vold.

”Hun blev i forholdet, selvom tiltalte var voldelig, blandt andet fordi hun troede, at det var hendes skyld, at tiltalte blev, som han var. Han sagde, at hun gjorde ham syg i hovedet. Hun prøvede at være en god kæreste, så han ikke gjorde de ting.” (Afgørelse 8)

5.6. Opsamling

Dette kapitel har belyst, hvordan forskellige strategier for udøvelse af psykisk vold er kommet til udtryk i de fældende domme. I kapitlet har vi inddelt den udøvede adfærd i følgende kategorier: intimidering i form af trusler, nedværdigelse og overvågning, isolation, regler og forhindring i selvstændig livsførelse, fysisk og seksualiseret vold samt manipulation.

Den tiltalte har i mere end halvdelen af sagerne benyttet trusler, ofte som led i latent vold, hvilket kan være egnet til at skabe en konstant frygt og derigennem styre den forurettede. Verbale nedværdigelser indgår i langt størstedelen af domfældelserne, og nedværdigende handlinger optræder i næsten halvdelen. Overvågning og isolation spiller en væsentlig rolle i at fastholde kontrol, og i to tredjedele af sagerne er der eksempler på både fysisk og elektronisk overvågning. I sagerne er der ligeledes flere eksempler på, at tiltalte har forsøgt at opretholde dominans og kontrol ved at kontrollere forurettedes hverdag både direkte og indirekte i et sådant omfang, at det har forhindret forurettede i selvstændig livsførelse. Hertil har vi vurderet, at den tiltalte i næsten halvdelen af domfældelserne har udsat forurettede for økonomisk vold og kontrol.

Fysisk vold ses i flere sager, hvor det særligt er den latente trussel om, at volden gentager sig, der udgør psykisk vold. Seksualiseret tvang er en anden strategi, som kan udgøre en tvingende kontrollerende adfærd og kan både komme til udtryk igennem direkte og indirekte tvang. Direkte seksuel tvang ses i næsten en fjerdedel af domfældelserne, hvor der også er rejst tiltale for voldtægt. Ud fra gennemgangen af domfældelserne vurderer vi, at der er yderligere 15 sager, hvor der indgår seksualiseret vold og tvang i sagens forhold. I størstedelen af disse sager bliver det beskrevet, at tiltalte har kontrolleret eller dikteret, hvor og hvornår vedkommende og forurettede skulle have sex. I andre sager bliver det fremlagt, at forurettede ikke tør at sige nej til sex af frygt for mulige konsekvenser. Slutteligt ses manipulation, herunder gaslighting, i en stor del af domfældelserne, hvor det i rettens begrundelse både beskrives direkte og indirekte, ved at der i rettens begrundelse lægges vægt på, at forurettedes selvværd eller selvfølelse er blevet ødelagt af relationen.

Samlet set peger analysen på, at de forskellige strategier for udøvelse af psykisk vold ofte overlapper hinanden og anvendes systematisk over tid, hvor de i samspil bidrager til at skabe en ulige magtbalance. Gennemgangen viser, at retssystemet i mange tilfælde har været i stand til at identificere de forskellige kontrolstrategier, der samlet indgår som en del af den psykiske vold. Samtidig peger analysen på, at der er områder, hvor retssystemet er udfordret, hvortil det tilsyneladende ser ud til, at retten har svært ved at identificere indirekte seksualiseret vold og tvang som en del af den psykiske vold.

Kapitel 6

Udfordringer

6. Udfordringer

Kriminaliseringen er et vigtigt skridt i bekæmpelsen af psykisk vold, men retssystemet står fortsat overfor en række udfordringer i sager med psykisk vold ved § 243. Gennem analysen af sager med psykisk vold, litteraturgennemgang af relevant forskning på området, samt fire ekspertinterviews, har vi identificeret fire overordnede udfordringer; (1) manglende voldsfaglig viden blandt retsaktører, (2) en kompleks bestemmelse, (3) beviser og troværdighed, (4) samt særlige dilemmaer, når sager om psykisk vold involverer børn.

Dette kapitel vil indledningsvist præsentere udfordringer i forbindelse med manglende voldsfaglig viden blandt retsaktører, idet den manglende fænomenviden er et gennemgående element, der også indgår i de resterende udfordringer. Udfordringerne understreger vigtigheden af at samtlige relevante retsaktører har den nødvendige voldsfaglige viden for at kunne behandle sager om psykisk vold; lige fra politiets efterforskere, som indsamler og præsenterer beviser, til dommerne, der foretager den endelige vurdering.

6.1. Manglende voldsfaglig viden

Psykisk vold er et relativt nyt fænomen i retssystemet, og samtidig er det et fænomen, der adskiller sig fra andre strafferetlige bestemmelser, idet man skal kunne føre bevis for, at gerningsindholdet udgør et mønster af handlinger, modsat andre bestemmelser, hvor man skal bevise enkeltstående hændelser. Derudover er det en kriminalitetsform, der ikke efterlader fysiske beviser, såsom blå mærker eller synlige ar. I stedet har psykisk vold ofte et subtilt udtryk, hvilket kan gøre det svært at identificere.

I udøvelsen af psykisk vold benyttes strategier til systematisk at begrænse den udsattes rettigheder og frihed, samt til at skabe afhængighed og indordning (Stark, 2007). Udøveren søger herigennem at opnå kontrol ved brug af forskellige taktikker, der både kan komme til udtryk gennem ikke-fysiske handlinger, herunder intimidering, isolation og forhindring i selvstændig livsførelse, såvel som fysiske overgreb; såsom fysisk vold og seksuel tvang. Disse taktikker kan være særligt udfordrende at identificere, da de enkeltstående handlinger isoleret set ikke nødvendigvis fremstår voldelige og kontrollerende.

Det stiller særlige krav til retssystemet i behandlingen af sager om psykisk vold. For at kunne identificere og føre bevis for psykisk vold, er man nødsaget til at forstå de underliggende og subtile former, hvorpå den psykiske vold kan udføres. Dette er en af årsagerne til at lande som Norge og England, der har kriminaliseret psykisk vold før Danmark, har peget på, at hvis man skal kunne løfte bestemmelsen i praksis, er det nødvendigt at øge vidensniveauet i retssystemet (Aas & Andersen, 2017, Home Office, 2023).

Manglende fænomenviden blandt retssystemets aktører skaber udfordringer gennem hele strafferetskæden. En nyere dansk undersøgelse har vist, hvordan manglende fænomenviden om psykisk vold hos politiet fører til manglende identifikation af sager. Undersøgelsen peger videre på, at manglende viden fører til mangelfuld bevisindsamling, hvor man eksempelvis overfokuserer på den fysiske vold (Markmann et al., 2024). For at sikre en kvalificeret og ensartet behandling af sager om psykisk vold, er det derfor nødvendigt, at retssystemets aktører har voldsfaglig viden.

6.2. En kompleks bestemmelse

Som tidligere nævnt er § 243 en kompleks bestemmelse, hvor der er en række gerningsmomenter, som skal være opfyldt, for at der kan ske domfældelse. De gerningsmomenter, der

skal være opfyldt, er, at gerningspersonen skal have en vis tilknytning til den udsattes husstand, og at der skal være tale om en adfærd, der kan betragtes som groft nedværdigende, forulempende og krænkende. Desuden skal der være tale om gentagende handlinger over en periode, der udgør et mønster af handlinger, som er egnet til utilbørligt at styre den udsatte (se kapitel 2). Bestemmelsens kompleksitet giver en række bevismæssige udfordringer, hvilket medfører, at efterforskning af psykisk vold, er en ressourcetung og kompliceret opgave for politi og anklagemyndighed. Ifølge specialkonsulent i Københavns politi, Jolina Vinholt, er efterforskningen i sager om psykisk vold et stort puslespilsarbejde:

”Med de fleste andre kriminalitetsformer ved man godt, hvordan det typiske forløb ser ud. Med psykisk vold skal du have lagt puslespillet først for at identificere, hvordan gerningsindholdet er opfyldt, fordi der er så mange gerningsmomenter i paragraffen, at gerningsindholdet kan se meget forskelligt ud fra sag til sag. Den enkelte efterforsker bliver derfor nødt til at samle alle brikkerne for at finde ud af, hvad der er gerningsindholdet i den konkrete sag. (...) Og når man har samlet alle brikkerne, så skal det samles og oversættes til anklagemyndigheden, så alle de informationer, der ligger, kan kædes sammen til en forklaring på, hvordan det tilsammen udgør psykisk vold.” (Vinholt, 2024)

Der er dermed andre krav til sagsbehandlingen i sager om psykisk vold end ved mange andre kriminalitetstyper. Hvis man sammenligner med sager om fysisk vold, vil der være en væsentlig forskel, både i forhold til at der er flere gerningsmomenter, der skal føres bevis for, og i forhold til at de enkelte gerningsmomenter kan være mere komplicerede at efterforske og bevise. Eksempelvis vil der i sager med fysisk vold, skulle bevises en enkeltstående handling (såsom et spark), og der vil ofte fremgå fysiske beviser, såsom blå mærker eller andre skader, der kan bidrage til at understøtte forurettedes påstand. De strafbare handlinger ved psykisk vold er derimod ikke altid synlige for andre. Samtidig er det afgørende i sager om psykisk vold, at man er i stand til at afdække og føre bevis for flere gentagende handlinger udført over en periode, der samlet kan betegnes som et mønster af vold (Søberg et al., 2023). Dette pointerer Landsdommer og lektor i bevisret ved Københavns Universitet, Mette Lyster Knudsen, og fremhæver, at det særligt er bevistemået, der kan skabe udfordringer:

”Som jeg hører det fra anklagere, er det den største bevismæssige udfordring at få beskrevet det her handlingsmønster, altså beviset for, hvor intensivt, hvor hyppigt og hvor groft. Det er de elementer, som kan skabe noget usikkerhed, fordi jeg tror, der er en usikkerhed omkring, undergrænsen og hvor meget skal der til, før det er omfattet af paragraffen.” (Knudsen, 2024)

Hvornår er det groft nok?

På trods af paragraffens kompleksitet kan vi i flere domfældelser se, at retssystemet har været i stand til at identificere og bevise forskellige strategier for udøvelse af psykisk vold. Der er altså i en del tilfælde en forståelse for og kompetencer til at bevise, hvordan forskellige handlinger tilsammen udgør et mønster af psykisk vold. Samtidig er det dog bemærkelsesværdigt, at tiltaltes adfærd i domfældelserne typisk er exceptionel grov. Det gælder både de øvrige kriminalitetsforhold, som indgår i sagerne, og det gælder den psykisk vold i sig selv. Ved flere af de fældende domme kan den voldelige adfærd vurderes som værende meget grov, og i mange sager har de nedværdigende handlinger næsten et fysisk udtryk. Der er

blandt andet eksempler på, at tiltalte presser forurettedes hoved ned i en kattebakke, tvinger forurettede til at stå op ad en væg i flere timer, eller at tiltalte urinerer på forurettede.

I frifindelserne er der en tendens til, at de handlinger, der tiltales for under § 243, har en mindre fysisk karakter, og at der herudover rejses tiltale for færre øvrige voldsformer. Dog vurderer vi, at der indgår forskellige strategier for udøvelse af psykisk vold, hvor brugen af isolation, verbal nedværdigelse og forhindring i selvstændig livsførelse går igen i flere af frifindelserne. Her er der en risiko for, at retssystemet enten ikke har formået at identificere handlingerne som værende psykisk vold i sig selv eller kæde handlingerne sammen til at udgøre et samlet mønster af handlinger, der tilsammen udgør et voldsregime. I flere frifindelser vurderer vi desuden, at det samlede voldsregime ikke er kædet sammen i relation til mønsteret mellem psykisk vold og andre voldsformer. I en sag blev tiltalte blandt andet fundet skyldig i flere forhold om voldtægt, vold og trusler, men frifundet for psykisk vold. Vi kan ikke konkludere, hvorvidt afgørelsen er korrekt, men det er værd at interessere sig for, hvorvidt voldsformerne i højere grad, end hvad tilfældet er i dag, kunne bidrage til at understøtte og sandsynliggøre hinanden. I sagen finder retten det desuden bevist, at tiltalte udviste en krænkende, forulempende, til dels ydmygende og nedværdigende adfærd, hvortil retten vurderede, at den udøvede adfærd ikke var af en tilstrækkelig hyppighed, varighed, intensitet og grovhed, til at den var omfattet af bestemmelsen:

”Det findes bevist, at tiltalte (...) ved de fire voldtægter og de to voldtægter ved anden seksuel adfærd, der fandt sted til dels under tilstedeværelse af [fælles barn], og voldsudøvelsen og truslerne udsatte [forurettede] for krænkende adfærd (...) Tiltaltes adfærd i øvrigt overfor [forurettede] findes under hensyn til oplysningerne om deres forhold og kommunikation i enkelte perioder at have været ydmygende og nedværdigende. Efter en samlet vurdering findes tiltaltes krænkende, forulempende, til dels ydmygende og nedværdigende adfærd overfor [forurettede] i den i anklageskriftet angivne periode ikke at haft en sådan hyppighed, varighed, intensitet og grovhed, at den har været egnet til utilbørligt at styre [forurettede] med henblik på at nedbryde hendes selvværd og handlekraft. Derfor findes der ikke at være tale om psykisk vold i straffelovens § 243's forstand.” (Afgørelse 10)

Det kan tyde på, at der er en usikkerhed omkring, hvor meget der skal til, før adfærden er omfattet af paragraffen. Det kan betyde, at der i højere grad føres sager, hvor der er en overvældende mængde af beviser og hvor grovheden er markant, hvilket videre kan medføre, at man ikke får etableret en nedre grænse for udøvelse af psykisk voldelig adfærd.

Er det egnet til utilbørligt at styre?

Et andet element, der ser ud til at skabe nogle udfordringer, er gerningsmomentet om, hvorvidt der er tale om en adfærd, der samlet kan ses som egnet til utilbørligt at styre. Ifølge Jolina Vinholt kan der være flere forskellige måder at opfylde det gerningsmoment på. Der kan både være tale om en adfærd, der er styrende i sig selv, ved at udøver for eksempel overvåger den udsatte eller opstiller regler, som den udsatte, skal overholde. Der kan også være tale om intimiderende adfærd og manipulation, som gør, at den udøvede adfærd ikke nødvendigvis i sig selv er styrende, men hvor adfærden bliver egnet til at styre på baggrund af, at den udsatte grundet frygt indretter sig efter udøver. Vinholt uddyber:

”Det kan være et udfordrende gerningsmoment, hvis der bliver kigget for meget på, om forurettede rent faktisk er blevet styret. Det kan være, at man

tænker, at hvis forurettede har været i stand til at modsætte sig, sige fra eller lignende, så kan adfærden ikke have været tilstrækkelig til at styre. Men det fremgår som en del af betænkningerne til lovgivningen, at forurettede ikke nødvendigvis skal være blevet styret, men at adfærden bare skal være egnet til det. Og her er traumeinformeret praksis jo vigtig, fordi man er nødt til at have en faglig forståelse for, hvilken adfærd, der objektivt set, kan være egnet til at styre.” (Vinholt, 2024)

Ved flere sager, der førte til frifindelse, er det vores vurdering, at der potentielt kan være tale om en adfærd, der er egnet til at styre, selvom det ikke nævnes i rettens begrundelse. Styringselementet ligger her i den latente trussel for at blive udsat for yderligere psykisk, fysisk eller seksualiseret vold. Det er her værd at bemærke, at i alle de frifindelser, hvor retten har vurderet, at adfærden ikke har været egnet til at styre, er tiltalte dømt for fysisk vold. Vi kan ikke konkludere, at der er psykisk vold i alle sager, hvor der optræder fysisk eller seksual vold. Man kan dog argumentere for, at når der er tale om sager omhandlende parforhold med flere voldtægter eller fysisk vold, er den latente vold et element, man i højere grad kunne inkludere i vurderingen af, hvorvidt der er tale om psykisk vold. Et eksempel herpå er en tidligere omtalt sag, hvor tiltalte blev fundet skyldig i flere forhold om voldtægt, vold, trusler, men frifundet for psykisk vold. I rettens vurdering af den psykiske vold blev der blandt andet lagt vægt på, at tiltaltes adfærd ikke havde tilstrækkelig intensitet og grovhed til, at adfærden kunne betragtes som egnet til utilbørligt at styre den forurettede. Dette var til trods for, at retten fandt det bevist, at tiltalte havde udsat forurettede for gentagende fysisk vold og voldtægt. I en anden sag blev tiltalte fundet skyldig i at have udsat sin ægtefælle og deres tre børn for gentagende vold, men frifundet for psykisk vold. Ifølge professor og ph.d. i strafferet på Københavns Universitet, Trine Baumbach, kan det tyde på, at der er en manglende forståelse for, at psykisk vold ofte er underliggende i disse relationer og munder ud i fysiske manifestationer:

”Man kan sige, hvis der har været gentagen fysisk vold, har der så ikke også været psykisk vold? Det kan næsten ikke undgås, for alene frygten for den fysiske vold kan jo være en del af psykisk vold. Men det tror jeg er meget svært for myndighederne at identificere.” (Baumbach, 2024)

En anden ting, der er værd at bemærke ved vurderingerne af egnetheden til at styre, er tendensen til at lægge fokus på forurettedes adfærd frem for tiltaltes adfærd. Det fremgår af flere af frifindelserne, hvor der lægges vægt på, hvorvidt tiltaltes adfærd har haft konsekvenser for den forurettede og dermed hvorvidt tiltaltes adfærd har været konkret styrende. I flere sager fremhæves det, at forurettede ikke fremstod mærket af adfærden eller at forurettede fortsat havde mulighed for at tage en uddannelse og se sine venner i løbet af relationen. At adfærden ikke har været konkret styrende er ikke nødvendigvis ensbetydende med, at adfærden ikke har været egnet til det. Ifølge specialkonsulent ved Københavns politi, Sofia Kjær, kan vurderingen af egnetheden til at styre nogle gange komme til at skygge for vurderingen af tiltaltes adfærd:

”I nogle tilfælde ser det ud til, at det styrende element skal være selvstændigt bevist udover den nedværdigende, forulempende eller krænkende adfærd, før sagen bliver vurderet til at udgøre psykisk vold. Men her skal man skal være opmærksom på, at det styrende jo netop ligger i selve adfærden, og i hvordan den har til hensigt eller er egnet til at virke på den forurettede.” (Kjær, 2024)

Samlet set tyder det på, at der er en usikkerhed omkring, hvor meget der skal til, før adfærd er omfattet af paragraffen, hvilket ifølge Knudsen understreger et behov for, at retssystemet med fordel fører flere sager, for også at få etableret en undergrænse:

”De trykte domme, jeg har set, omhandler utroligt grove tilfælde, hvor man slet ikke er i tvivl om, at det er psykisk vold, det handler om. Man kunne måske overveje at føre flere sager, også ved landsretterne, for at kunne lægge et niveau. Og når jeg siger det, så er det ikke for at sige, at man skal føre sager, man ikke kan bevise, for det skal man selvfølgelig ikke. Det er alvorligt at tiltale folk for de her bestemmelser, men det kan godt være, at man måske skal få afprøvet, hvor undergrænsen for udøvelsen af psykisk vold ligger, så man ikke kun vælger at køre med de sager, hvor der er en overvældende mængde af beviser.” (Knudsen, 2024)

Ifølge Knudsen vil der være en periode, hvor en ny lov skal finde sit indpas og hvor landsretterne skal sætte et niveau, da dommene fra byretten kan variere meget. Hertil fremhæver Baumbach at lands- og højesteret har mere tid og mulighed for at inddrage anden form for viden, hvorfor det er vigtigt at anklagemyndigheden har fokus på at anke domme om psykisk vold, indtil retspraksis er mere fast indarbejdet.

Opportunitetsprincippet

En yderligere udfordring er det såkaldte opportunitetsprincip, som indebærer, at anklagemyndigheden på baggrund af hensigtsmæssigheds og ressourcemæssige overvejelser kan vurdere, hvorvidt der skal rejses tiltale for alle forhold. Opportunitetsprincippet giver anklagemyndigheden mulighed for at skære sagen til, hvis det vurderes, at det ikke vil have en væsentlig betydning for strafudmålingen at gennemføre sagen uden at inddrage samtlige forhold (Baumbach & Elholm, 2021).

Opportunitetsprincippet kan give nogle ressourcemæssige fordele, som særligt gør sig gældende i større sager med mange forhold indenfor samme sagskompleks. Samtidig knytter der sig nogle ulemper til opportunitetsprincippet, da det i praksis kan medføre, at sager, som sager med psykisk vold, muligvis ikke prioriteres i samme grad, som sager hvor bevisførelsen er mindre kompleks og ressourcekrævende. Ifølge Baumbach er det helt legitimt at inddrage ressourcemæssige overvejelser i visse sager. Dog er det problematisk i sager om psykisk vold, da der ikke er udviklet en fast retspraksis på området endnu, hvilket i praksis kan medføre, at man kommer til at ”afkriminalisere” psykisk vold, hvortil Baumbach fremhæver:

”Psykisk vold står sjældent alene, der vil ofte også være fysisk vold, voldtægt, ulovlig tvang eller andre ting på spil. Og der tror jeg i et vist omfang, at politi og anklagemyndighed har en tendens til udelukkende at gå med de sager, som er forholdsvis lette at føre, og så droppe resten, herunder den psykiske vold, fordi det alligevel ikke har nogen betydning, når vi når til strafudmåling. Problemet er bare, at lige præcis med psykisk vold, har det som konsekvens, at vi i praksis kommer til at ”afkriminalisere” det, selvom psykisk vold stadig er strafbart efter straffeloven.” (Baumbach, 2024)

6.3. Beviser og troværdighed

Som nævnt ovenfor er der en række udfordringer ved at løfte bevisbyrden i sager om psykisk vold. Ofte vil volden udspille sig bag hjemmets fire vægge, hvorfor sagerne ofte er kendetegnet ved, at der kan være manglende fysiske beviser og vidner udover forurettede og tiltalte, hvilket medfører, at der ofte kan være tale om påstand mod påstand. Generelt i straffesager tillægges vidnebeviset en stor betydning, da det kan bidrage med væsentlige informationer, både i forbindelse med politiets efterforskning og i forbindelse med bevisbedømmelsen under hovedforhandlingen i retten (Markman et al., 2024). Dette gør sig ligeledes gældende i sager om psykisk vold, hvor vidnebeviset kommer til at stå centralt, og troværdighedsvurderingen af tiltalte og forurettede ofte kan blive afgørende.

Vidnebeviset og troværdighedsvurderingen vejer tungt i de analyserede domfældelser. I sager, hvor der dømmes for psykisk vold, vejer vidneforklaringerne tungt i rettens begrundelse. Her nævnes forurettedes troværdighed eksplicit i begrundelsen i lidt over halvdelen af sagerne. Derudover lægger domstolene i mere end halvdelen af sagerne vægt på, at forurettedes forklaring understøttes af andre vidneforklaringer, hvilket underbyggede forurettedes troværdighed.

Troværdighedsvurderingen spiller en rolle hele vejen igennem en sagsgang, fra politiets efterforskning til anklagemyndigheden, der vurderer, om der skal rejses tiltale i en sag og slutteligt hos domstolene, der skal vurdere, om der skal ske domfældelse. Dette understreger vigtigheden af, at retsaktører, der behandler sager med psykisk vold, har en vis grad af forståelse for psykisk vold og hvordan den kommer til udtryk, da det ikke er muligt fuldstændigt at undgå at subjektive erfaringer og stereotype forestillinger påvirker troværdighedsvurderingen på en uhensigtsmæssig måde (Søberg, 2019) (Magnussen, 2009). Ifølge Knudsen er det vigtigt at være bevidst om, at troværdighed ikke er en iboende egenskab, og derfor ikke skal forstås som en egenskab, forurettede eller tiltalte har. Derimod fremhæver hun, at det er:

”et resultat af den formidling af ens forklaring, der kommer i retten. Det vil sige, at det er et samlet produkt af de spørgsmål, der bliver stillet, og de svar, der bliver givet. Troværdighed er derfor ikke bare, hvad der bliver svaret. Troværdigheden skal ses i lyset af de spørgsmål, der stilles, hvorfor anklagere og forsvarere kan have en enorm betydning for, om en forklaring fremstår troværdig eller utroværdig.” (Knudsen, 2024)

En troværdig forklaring og en fragmenteret hukommelse

Psykisk vold er kendetegnet ved, at vold og krænkelser med tiden normaliseres, og dermed gradvist opleves som en naturlig del af hverdagen for den udsatte. Gentagende handlinger, som den psykiske vold består af, lagres anderledes i hukommelsen end enkeltstående handlinger. Det kan skabe nogle hukommelsesmæssige udfordringer (Møller et al., 2023). Indenfor hukommelsesforskningen er de gentagne hændelser repræsenteret i hukommelsen som såkaldte skemata, som er en form for beskrivelse af et typisk handlingsforløb i hukommelsen. Dermed vil det, der går igen i en situation, lagres i hukommelsen, hvorimod de mere konkrete og afgrænsede episodiske oplevelser ikke nødvendigvis lagres i hukommelsen. Det kan medføre, at den forurettede kan have svært ved at genkalde enkelte episoder, da det kan være svært at adskille hændelserne fra hinanden (Søberg et al., 2023).

Vidnepsykologien har identificeret nogle omstændigheder, der kan bidrage til at styrke forurettedes troværdighed, herunder at forurettede kan give en sammenhængende, detaljeret

og konsistent forklaring. Dette kom ligeledes til udtryk i de analyserede domfældelser, hvor retten i en fjerdedel af sagerne lagde vægt på, at forurettede havde afgivet en sammenhængende, detaljeret og konsistent forklaring. Dette kom blandt andet til udtryk i følgende domsbegrundelse:

Forurettede har troværdigt og sammenhængende forklaret om et samliv, hvor vold og kontrol var en del af dagligdagen. Forurettede har som følge heraf haft svært ved at beskrive de enkelte episoder, men har dog i detaljer kunnet forklare om enkelte situationer, herunder forhold 1, hvor forurettede blev udsat for vold af tiltalte. (...) Forurettedes forklaring under hovedforhandlingen har i al væsentlighed været samstemmende med forurettedes forklaring i byretten og til politiet. Forurettedes forklaring underbygges af vidneforklaringerne fra [vidne2], [vidne 3] og [vidne 4], samt af beskederne mellem forurettede og tiltalte på Messenger og Snap Chat, og ved tilførslerne til journalerne hos egen læge og psykiatrien. (Afgørelse 11)

Ovenfor ses et eksempel på, at anklageren har formået at skabe et billede af det samlede voldsregime. Det er dog ikke altid tilfældet. Manglende hukommelse af specifikke detaljer eller mangelfuld opretholdelse af rækkefølge i begivenheder, vil ofte tale imod forurettedes troværdighed, hvilket kan være problematisk, set i lyset af at en fragmenteret hukommelse er en naturlig reaktion på at opleve et langvarigt traume. Disse hukommelsesmæssige udfordringer er derfor noget, fagpersoner skal være opmærksomme på i en afhøringsituation, som de blandt andet kan søge at imødekomme ved at spørge forurettede ind til hændelser, som adskiller sig fra andre hændelser i hukommelsen. Det gør sig gældende både under politiets afhøring i efterforskningen og i anklagerens behandling af sagen i retten (Magnussen, 2009). Anklageren kan med fordel inddrage fænomenviden i retten, ved at redegøre for naturlige traumereaktioner. På den måde kan anklageren hjælpe retten med at forstå, hvad der kan ligge til grund for at forurettedes forklaring fremstår fragmenteret.

En 'passende' mængde følelser

Vidnepsykologien belyser også, hvordan en følelsesmæssig fremtoning hos den forurettede kan bidrage til at styrke forurettedes troværdighed, som indenfor vidnepsykologien omtales som »the emotional victim effect« (Ask & Landström, 2010). I en dom ses dette anført:

”Forurettede har i videoafhøringen afgivet en meget detaljeret forklaring. Retten finder, at forurettedes forklaring er særdeles troværdig, hvilket blandt andet støttes af hendes beskrivelse af overgrebene, og at hun under sin forklaring med fysiske bevægelser og sin krop viser voldsudøvelserne, ligesom hun flere gange fremstår meget påvirket af de beskrevne episoder og af at skulle fortælle om det.” (Afgørelse 12)

Hvis forurettede omvendt udviser undgåelsesadfærd eller følelsesfladhed, vil det ofte tale imod forurettedes troværdighed, til trods for at det er helt naturlige traumereaktioner. Hertil kan der eksistere nogle forventninger om, at en voldsudsat vil fremstå følelsesmæssigt påvirket af sin situation. Følelsesfladhed kan komme til udtryk som en følelsesmæssig nedlukning, hvor den forurettede har svært ved at identificere, mærke eller udtrykke følelser, hvilket kan medføre, at vedkommende fremstår passiv for omverdenen. Et fravær af følelser hos den forurettede kan derfor stride imod nogle generelle forventninger, som kan vække mistænkelighed eller skepsis i forbindelse med troværdighedsvurderingen, om end det er naturlige reaktioner på vold (Ask og Landström, 2010).

Kræver en ekstra indsats

Troværdighedsvurderingen kan bære præg af en subjektiv tolkning, og stereotype forestillinger kan have en betydning for, hvordan troværdighed vurderes. Stereotype forestillinger kan bidrage til at generere forventninger og forestillinger, som kan skabe et fejlagtigt udgangspunkt for troværdighedsvurderingen (Søberg et al., 2023). Viden om psykisk vold, herunder viden om voldsformens udtryk og udsattes traumer og tilpasningsstrategier, kan udfordre stereotype forestillinger og dermed bidrage til en mere kvalificeret og faglig vurdering af sagerne.

Ifølge Mette Lyster Knudsen kan anklagemyndigheden drage inspiration fra erfaringerne fra voldtægtssager, hvor anklagerne er blevet dygtige til at inddrage materialesamlinger under proceduren. Anklagere kan således med fordel inddrage fænomenviden i sager om psykisk vold, enten under proceduren ved at inddrage materialesamlinger, der beskriver voldsformen og udsattes typiske tilpasningsstrategier, eller ved retssagens begyndelse under anklagerens forelæggelse af sagen, hvor de kan indlede med en kort forklaring af hvordan psykisk vold, kan komme til udtryk. Hertil peger Knudsen på, at i sager om psykisk vold, er det særligt vigtigt, at anklageren bringer fænomenviden med ind i retssalen:

”Det kræver, at anklagemyndigheden kan få fortalt, hvad det bagvedliggende rationale blandt de her enkeltstående handlinger er. På den måde kan man skabe beviset for, at det ikke bare er enkeltstående, tilfældige udtryk for en adfærd eller et dysfunktionelt parforhold, men at det handler om kontrol. Det er dét, der er det helt afgørende at bevise, og som er motivationen bag adfærden hos gerningspersonen. Det betyder, at anklagemyndigheden via sine beviser, og de spørgsmål man stiller, skal kunne få det her mønster frem, og det kræver noget af en afhører.” (Knudsen, 2024)

6.4. Psykisk vold rummer særlige dilemmaer, når det gælder børn

§ 243 skal beskytte børn og voksne mod psykisk vold. Både voldsfaglige- og børneorganisationer har dog ytret bekymring for, hvorvidt § 243 rummer børn tilstrækkeligt (Lev Uden Vold m.fl., 2024).

Psykisk vold mod børn kan antage en både direkte og indirekte karakter. Den direkte vold er den vold, som er rettet mod barnet selv, mens den indirekte vold er den, barnet er vidne til. Både ’direkte’ og ’indirekte’ vold kan have alvorlige konsekvenser for barnet. Konsekvenserne kan være lige omfattende, uanset om barnet selv har været udsat for voldelige handlinger eller har overværet vold mod sine nærmeste. Blandt konsekvenserne viser forskning, at børn udsat for psykisk vold har en højere risiko for en række sociale og sundhedsmæssige problemer, end børn der ikke har disse erfaringer. Forskning peger derudover på, at vold mod moderen kan påvirke børn negativt allerede inden fødslen (VIVE, 2020). Disse konsekvenser kan ifølge Chef for Beskyttelse mod Overgreb i Red Barnet, Pernille Spitz, følge barnet langt ind i deres voksne liv.

”Der er mange ofre der siger, at den psykiske vold var langt værre end den fysiske, fordi den borer sig ind i personligheden eller er en kritik af, hvem man er som menneske. Den fysiske vold kan give nogle blå mærker, der forsvinder igen, men det er jo ofte den psykiske del af volden, der kan gå dybt ind i sjælen på børn og præge deres selvbillede, deres selvværd, deres tillid

til omverdenen, og derfor være meget, meget skadeligt, også på lang sigt.”
(Spitz, 2024)

Derudover peger Spitz på, at børn udgør en særligt sårbar gruppe, idet de ikke på samme måde som voksne har mulighed for at fjerne sig fra volden, og dermed bliver volden nemmere en integreret del af deres forståelse af, hvordan ting hænger sammen:

”Jo yngre børn er, jo mere afhængige af voksne er de, og jo mere tror de også, at ”sådan er det bare”. Altså at de opfatter det som at, sådan er livet bare. Man kan derfor sige, at børn er jo særligt sårbare, fordi de er fuldstændig afhængige af de voksne, og de ikke har mulighed for eller ressourcer til at fjerne sig fra situationen. Så de er jo prisgivet, kan man sige.” (Spitz, 2024)

Psykisk vold mod børn ved § 243

Så længe der tages højde for barnets alder og modenhed kan styring og et såkaldt asymmetrisk magtforhold være en naturlig del af relationen mellem voksen og barn. Forældres opdragelse af børn er i sit udgangspunkt ikke omfattet af bestemmelsen og en opdragelsesmetode kan i princippet være uhensigtsmæssig, uden der er tale om adfærd, der omfattes af § 243. Hvornår en opdragelsesmetode er ”uhensigtsmæssig”, og hvornår der er tale om psykologisk mishandling, kan være svært at sætte en præcis grænse for (VIVE, 2020). Det er dog sjældent, at meget grove krænkelser vil kunne opfattes som en acceptabel del af relationen mellem et barn og forældre, og forældres adfærd over for deres børn kan i nogle tilfælde antage en karakter eller grovhed, der omfattes af bestemmelsen (Rigsadvokaten, 2022). Rigsadvokaten påpeger, at psykisk vold mod børn kan omfatte at ignorere barnet, nægte det omsorg, inddrage barnet som gidsel i forældrekonflikter og kommentere dets krop, vægt eller madindtag. Når et barn er vidne til vold for eksempel mod en forælder, uden selv at blive direkte udsat for vold, betragtes det under bestemmelsen som psykisk vold. Det vil sige, at det at overvære psykisk vold mod en forælder i sig selv udgør en overtrædelse af § 243, såfremt de øvrige betingelser er opfyldt.

Når der er vold i hjemmet, er der en forøget risiko for, at børnene også udsættes for vold. Undersøgelser har dokumenteret, at børn, hvis mødre er blevet udsat for overgreb af deres partnere, har en øget risiko for at blive udsat for overgreb, især af emotionel karakter, fra deres fædre (VIVE, 2020). Samme tendens vises i en undersøgelse fra Social- og Boligstyrelsen (2023) hvor 9 ud af 10 ledsagende børn og unge på krisecentre eller ambulante tilbud har været udsat for indirekte vold i de seneste 12 måneder.

I hovedparten af sager med fældende dom for § 243, som er gennemgået i denne rapport, er der børn knyttet til husstanden. Tilknytningen til husstanden varierer. Det er både børn, der bor i husstanden fast, og børn der bor i husstanden noget af tiden. I nogle af sagerne bliver det eksplicit fremhævet, at børnene har været vidne til vold mod deres mor eller søskende, men der er ikke rejst tiltale for dette. Hvorvidt der er gode, velovervejede årsager til, at børnene ikke indgår i sagerne som forurettede, kan vi ikke konkludere. Der kan ligge etiske overvejelser og hensyn til barnet bag. Gennemgangen af sagerne tyder dog på, at der er udfordringer i forhold til at lade børn indgå som forurettede i sager om psykisk vold, samt at udsætte et barn for at overvære vold sjældent udgør en strafværdig handling i sagerne. Ifølge Spitz er det nødvendigt, at retspraksis løbende udvikler sig, så det bliver tydeliggjort, at bestemmelsen både kan og skal bruges også i disse situationer. Det kan ske ved, at der

afsiges en dom fra højesteret, der kan danne præcedens, ved at man melder det ud fra politisk side, eller ved at evaluere loven og præcisere formuleringen.

”Psykisk vold ødelægger barnets selvværd, selvtillid, tillid til omverdenen og relationer til andre mennesker. Hvis vi ser på indsatte i landets fængsler, indlagte på psykiatriske afdelinger eller folk i misbrugsmiljøer, så er der jo mange af dem, der har oplevet det her i deres barndom. Det understreger, at det jo er en virkelig god investering på alle måder at bruge midler på at forebygge volden og hjælpe de børn, der lever med vold. Det betaler sig både menneskeligt og økonomisk.” (Spitz, 2024)

6.5. Opsamling

Dette kapitel har belyst forskellige udfordringer i forbindelse med behandlingen af sager vedrørende psykisk vold. Udfordringerne er identificeret på baggrund af fire ekspertinterviews, forskning på området og analyse af domsudskrifterne. I kapitlet har vi inddelt udfordringerne i følgende overordnede kategorier: (1) manglende voldsfaglig viden blandt retsaktører, (2) en kompleks bestemmelse, (3) beviser og troværdighed, (4) samt særlige dilemmaer, når sager om psykisk vold involverer børn.

Fra strafferetskædens start er det nødvendigt, at politiet er i stand til at identificere de dynamikker og den adfærd, der udgør den psykiske vold, samt at kunne forstå både forurettedes reaktioner og den tiltaltes adfærd. Dertil er fænomenviden en forudsætning for at indsamle de nødvendige beviser, der til sammen skal kunne sandsynliggøre, at der er fundet et mønster af handlinger sted. Desuden er det nødvendigt, at både anklagemyndigheden og domstolene forstår de traumereaktioner, der kan følge af volden, og som kan påvirke forurettedes vidneforklaring, og dermed hvorvidt denne vurderes troværdig. Ligesom fænomenviden også er nødvendig for, at domstolene kan forstå og identificere samspillet mellem de enkeltstående handlinger, og at disse tilsammen og over tid udgør et mønster af kontrol og psykisk vold.

§ 243 er en kompleks paragraf, der består af flere gerningsmomenter, som skal opfyldes, før der kan dømmes for psykisk vold. Bestemmelsens udformning og fænomenets karakter betyder, at både efterforskning og bevisførelse i relation til psykisk vold er krævende og ressourcetung. Eksempelvis kan det kræve gentagne og lange vidneafhøringer, og afhøringer af mange forskellige vidner, at være i stand til at påvise psykisk vold. Efterforskningen i sager om psykisk vold er derfor en ressourcetung og kompliceret opgave for politi og anklagemyndighed. Samtidig kan der være en usikkerhed omkring, hvor meget der skal til, før adfærden er omfattet af paragraffen. Det kan medføre, at der i højere grad føres sager, hvor der er en overvældende mængde af beviser, og hvor den psykisk voldelige adfærd har været meget grov, og hvor der også har været anvendt andre voldsformer.

I sager om psykisk vold står vidnebeviset ofte centralt, og troværdighedsvurderingen af tiltalte og forurettede er ofte afgørende. I over halvdelen af de domfældende sager lagde retten eksplicit vægt på forurettedes troværdige forklaring. Derudover lagde retten i hovedparten af sagerne vægt på, at forurettedes forklaring blev understøttet af øvrige vidneforklaringer, hvilket underbyggede forurettedes troværdighed. Dette understreger vigtigheden af, at retsaktører, der behandler sager med psykisk vold, har en vis grad af forståelse for psykisk volds forskellige udtryksformer og dynamikker samt de tilpasningsstrategier og traumereaktioner disse kan medføre hos den udsatte.

Endnu en udfordring, der er relateret til lovt tekstens kompleksitet og til manglen på fænomenviden, omhandler sager, der involverer børn. De forskellige gerningsmomenter kan være sværere at identificere, når det handler om børn, idet der normalt vil være styrende elementer i forældres opdragelse af børn. Det komplicerer vurderingen af, hvad der udgør psykisk vold mod børn, og stiller krav til, at aktørene i retssystemet kan identificere de subtile dynamikker, der karakteriserer psykisk vold og adskiller denne fra opdragelse.

Litteraturliste

Litteraturliste

- Aas, G. & Andersen, T. (2017). Mishandlingsbestemmelsen - En evaluering av loven mot mishandling i nære relasjoner jf. Strl. § 219 (§ 282/283). Politihøgskolen
- Ask, K. & Landström, S. (2010). Why Emotions Matter: Expectancy Violation and Affective Response Mediate the Emotional Victim Effect. *Law and human behavior*, 2010-10, Vol.34 (5), s. 392-401.
- Baumbach, T. & Elholm, T. (2021). *Straffeprocessens Katekismus*. København: Djøf Forlag
- Dokkedahl, S. B. (2021). *Kvinder på kvindekrisecenter - En detaljeret undersøgelse om vold og voldens følgevirkninger over tid i et traumeperspektiv*. Syddansk Universitet
- Home Office. (2023). *Controlling or Coercive Behaviour: Statutory Guidance Framework*.
- Johnson, M. P. (2008). *A Typology of Domestic Violence - Intimate Terrorism, Violent Resistance, and Situational Couple Violence*. Northeastern University Press
- Justitsministeriet. (2023). *Mål- og resultatplan for Anklagemyndigheden 2023*.
- Justitsministeriets Forskningskontor (2023). *Udsathed for vold og andre former for kriminalitet - Offerundersøgelserne 2005-2022. Hovedtal*
- Lev Uden Vold. (2018). *Socialfaglig definition af psykisk vold i nære relationer*
- Lev Uden Vold, Red Barnet, *En barndom uden vold i familien, dialog mod vold m.fl.* (2024). *Organisationer i fælles opråb: Lov om psykisk vold beskytter ikke voldsudsatte børn godt nok*. Berlingske, d. 1. april 2024
- LFF 2019-01-09 nr 139. (2019). *Forslag til lov om ændring af straffeloven og forskellige andre love (Selvstændig bestemmelse om psykisk vold)*. Justitsministeriet
- LFF 2020-11-11 nr 85. (2020). *Forslag til lov om ændring af straffeloven (Samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse)*. Justitsministeriet.
- Magnussen, S. (2009). *Vidnepsykologi - Pålidelighed og troværdighed i dagligliv og retssal*. Forlaget Klim.
- Markmann, M., Rimmen, J. & Søberg, T. (2024). "Politiets arbejde med psykisk vold – udfordringer og handlemuligheder", i: Baumbach, T., Minke, L. K., Søberg, T. (red.) *Partnervold og partnerdrab – samfundets blinde vinkel*. Djøf Forlag
- Møller, A. Z., Andersen, S. & Pedersen, S. H. (2024). "Begrub (og grib) volden med »Magt og kontrolhjulet« og »Voldspiralen«", i: Baumbach, T., Minke, L. K., Søberg, T. (red.) *Partnervold og partnerdrab – samfundets blinde vinkel*. Djøf Forlag

- Oldrup, H., Andersen, S., Kjær, S., Nielsen, N. H. & Birk von Rosen, C. (2018). Psykiske, fysiske og sociale konsekvenser af psykisk vold i parforhold – Kortlægning af forskning. Lev Uden Vold
- Oldrup, H. (2020). ”Vold i familien – mod et mere differentieret fagligt felt”, i: Oldrup, H. (red.) og bidragsydere. *Vold i familien – Viden for fagfolk*. Akademisk Forlag
- Ottosen, M. H. & Østergaard, S. V. (2022). Partnervold i Danmark 2020. Lev Uden Vold og VIVE. København
- Rasmussen, N. Nørregård-Nielsen, E. & Westermann-Brændgaard, N. (2016). Forebyggelse af drab og dødelig vold i nære relationer. København.
- Rigsadvokaten. (2022). Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om psykisk vold nr. 9410.
- Social- og Boligstyrelsen. (2023). Undersøgelse om vold i nære relationer 2023
- Stark, E. (2007). *Coercive control: How men entrap women in personal life*. Oxford University Press
- Søberg, T. (2019). Troværdighedsbedømmelsen i voldtægtssager. Tidsskrift for Kriminalret, Karnov Group.
- Søberg, T. Kjær, S. Markman, M & Rikken, J. A. (2023). Psykisk vold er alvorlig og systematisk vold, der baner vejen for andre volds- og kriminalitetsformer – hvorfor er den så svær at få greb om?
- VIVE. (2020). Psykisk vold mod børn i hjemmet – Et vidensgrundlag. København
- Weih, N., Enevoldsen, J. & Johansen, K. B. H. (2022). Mod en nuanceret forståelse af seksualiserede overgreb - En undersøgelse af ofres erfaringer med magtanvendelse, modstand og følger af seksualiserede overgreb baseret på interview med fagpersoner. Lev Uden Vold

Interviews

Pernille Spitz, chef for beskyttelse mod overgreb i Red Barnet.

Mette Lyster Knudsen, Landsdommer i Østre Landsret og ekstern lektor i bevisret ved Københavns Universitet.

Trine Baumbach, professor og ph.d. i strafferet på Københavns Universitet.

Jolina Vinholt, specialkonsulent i Københavns Politis Specialiserede Team.

Sofia Kjær, specialkonsulent i Københavns Politis Specialiserede Team.

Afgørelser

Afgørelse 1: Afgørelse fra retten i Roskilde af 2. januar 2024, afgørelsen er modtaget ved aktindsigt

Afgørelse 2: Afgørelse fra retten i Aarhus af 22. marts 2023, afgørelsen er modtaget ved aktindsigt

Afgørelse 3: Afgørelse fra retten i Helsingør af 4. maj 2023, afgørelsen er modtaget ved aktindsigt

Afgørelse 4: Afgørelse fra retten i Kolding af 9. oktober 2023, afgørelsen er modtaget ved aktindsigt

Afgørelse 5: Afgørelse fra retten i Næstved af 16. juni 2023, afgørelsen er modtaget ved aktindsigt

Afgørelse 6: Afgørelse fra retten i Glostrup af 7. juli 2023, afgørelsen er modtaget ved aktindsigt

Afgørelse 7: Afgørelse fra retten i Herning af 17. marts 2023, afgørelsen er modtaget ved aktindsigt

Afgørelse 8: Afgørelse fra retten i Aarhus af 15. august 2023, afgørelsen er modtaget ved aktindsigt

Afgørelse 9: Afgørelse fra retten i Lyngby af 22. september 2023, afgørelsen er modtaget ved aktindsigt

Afgørelse 10: Afgørelse fra retten i Næstved af 17. november 2023, afgørelsen er modtaget ved aktindsigt

Afgørelse 11: Afgørelse fra retten i Kolding af 6. februar 2024, afgørelsen er modtaget ved aktindsigt

Afgørelse 12: Afgørelse fra retten i Aarhus af 19. marts 2024, afgørelsen er modtaget ved aktindsigt

Lev
~~uden~~
~~vold~~

Har du yderligere spørgsmål, så gå ind på
www.levudenvold.dk

eller kontakt os på:

Lev Uden Vold
Emdrupvej 28A, 3.
2100 København Ø
Tlf.: 3151 4441
CVR: 3867 7519

Lev
~~uden~~
~~vold~~
